

Yorgaki of Imroz in Erenköy. There were five Armenian schools monitored by the Armenian Patriarchate, two of which were in Canakkale, two in Ezine and one in Biga.

The only foreign school which was providing a level of education close to the primitive schools and rusdiyes was the Alliance Israélite which was established by French Jews. Modern educational movement of the Jews community in the Ottomans was the result of the undertakings done by the International Jews bourgeois and not through the trade bourgeois as it was in other communities. Capitalist Jews had established Alliance Israélite in Paris in 1860 and this was seen as the way to the European style educational system by the Ottoman Jews. According to them this was a definite necessity for the Turkish Jews to develop financially and spiritually. In addition to this school established by the French there were three other primitive schools opened by Canakkale Jews and attended by male students. Also in Canakkale there was one more primitive school established by the Papacy representative in Istanbul and which belonged to the Latin Catholic population whose numbers were relatively low. The most important characteristic of the schools belonging to the minority groups in Canakkale was that they were away from the state surveillance and were opened without a licence. It is interesting to see that in the following years, the state had legalised these schools by providing licences.

There were not many libraries at the end of the XIX century. There were only three libraries which had 680 books in Biga, Ezine and Lapseki. It is also seen that there were not many books at the houses of Canakkale. Out of 197 houses that we have examined only 21 of them had books, most of which were Koran. It is also another fact that most of the people who owned these books were the government officials. This shows that the Ottoman society were not keen on reading.

According to the data given in 1901 Education yearbook, Canakkale had ranked fifth with 11.80 % amongst the 35 cities in student to population ratios. Also in the same period, general population in Canakkale was given as 140.000 and the number of students at schools as 16525. Therefore, 118 people in one thousand were students in Canakkale.

1530'LARDA ÇANAKKALE YÖRESİNDE YERLEŞİM VE NÜFUS

M. Mustafa KULU*

Anadolu'nun kuzeybatısı ile Balkanların güneydoğusunda bulunan Çanakkale yöresi, Biga ve Gelibolu yarımadalının büyük bir kısmı ile Gökçeada ve Bozcaada'yı kapsamaktadır. Jeopolitik olarak çok büyük önem taşıyan boğazın uzunluğu 62 km. olup, Çanakkale denize en fazla kıyısı olan ildir. Bu yörede MÖ. III. bin yıldan itibaren bir yerleşim vardır. Truvalılar, Yunanlılar, Persler, Bergamalılar, Romalılar ve Bizanslılar² buraya hakim olmuştur. Yerleşim yerleri deniz kıyısında, ovalarda, yol güzergahlarında ve dağ yamaçlarındadır. Huzur ve asayişin sağlandığı dönemlerde kıyılardaki yerleşmeler büyürken, tersi durumlarda kıyıdan uzak yerler tercih edilmiştir. Özellikle Antik çağda kurulan yerleşmelere bakıldığında zaman Çanakkale yöresinin daha parlak bir dönem yaşadığı görülmektedir. İstanbul Boğazının önem kazanmaya başlaması ile Çanakkale Boğazının önemi azalmıştır.

Bu yörenin jeopolitik konumu, yöredeki yerleşim ve nüfus hareketliliğini etkilemiştir. Değişen siyasi dengelere göre bu yöredeki yerleşim yerlerinden birinin önemi azalırken bir diğerrinin önemi artmıştır. Antik çağda yörenin en büyük yerleşim yeri *Truva* iken, Roma İmparatorluğu'nun yükselmesiyle beraber *Alexandre Troas* önem kazanmıştır. Bizans'la beraber ise *Gelibolu* ve *Abydos* bu yörenin en önemli yerleşim merkezleri olmuştur.

Türklerin bu yöre ile ilk temasları, 1071 Malazgirt savaşından sonraki yıllarda başlamıştır, fakat Haçlı Seferleri'nin başlamasıyla Batı Anadolu Türklerin elinden çıkmış ve buraya yapılan akınlar belli bir dönem kadar sekteye uğramıştır. 1204 tarihinden sonra Bizans'ın bu yöreden İstanbul'a dönmesi ve bu yörede oluşan iktidar boşluğunu, doğudan gelen Türkmenlerin doldurmaya başlaması ile bu yöredeki Türk etkinliği tekrar başlamıştır. Biga yarımadasının büyük bir kısmı, XIV. yüzyılın başlarında kesin olarak Karesi Türklerinin eline geçmiştir³.

Osmanlı'nın Biga yarımadasını 1354'te Karesi Beyliğinden alması ile yörede Osmanlı idaresi başlamıştır. Biga yarımadasının ele geçirilmesi ile Osmanlı

* *Araştırma Görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, SBE, Orta Doğu Çalışmaları ABD,*
1 Tuncel 1993b, s.199; daha geniş bilgi için bkz. Ünen, Niyazi 1947; *Yurt Arşivolojisi,*
1982. "Çanakkale."

2 Tuncel 1993a, s.197.

3 Uzunçarşılı 1988, s. 97.

Devleti jeopolitik bir avantaj kazanarak, kısa sürede Gelibolu'yu ele geçirmiş ve daha sonra ise tüm Balkanları yönetimi altına alarak büyüme hızını devam ettirmiştir.⁴

Bu çalışmada 1530 tarihli ve 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayeti-i Anadolu Defteri'nde Biga livasına bağlı Biga, Balya, Çan, Ezinebazari, Lapseki ve Çatalbergos kazaları ile Hüdavendigâr livasındaki Tuzla kazası ile BOA TD. 434 Gelibolu Mufassal Tahrir Defterinden Gelibolu kazası, İmroz ve Bozcaada'nın yerleşimi ve nüfusu hakkında bilgi verilecektir. Biga ve Hüdavendigâr livaları hakkındaki Muhasebe-i Vilayeti-i Anadolu Defterinde bilgi olmasına rağmen, Gelibolu kazası ve adaların içerisinde olduğu "paşa sancığı"nın Muhasebe defteri arşivde bulunamamıştır. Muhasebe defterleri merkezde tahrir defterlerinden oluşturulduğu için, Gelibolu yöresinin tahrir defterinden 1530 tarihine⁵ en uygun düşen 434 nolu defterden yerleşim ve nüfusla ilgili bilgiler çıkarılmaya çalışılmıştır. Fakat Gelibolu tahrir defterinin son kısmı eksik olduğu için, Gelibolu kazasındaki bazı vakıflarla ve bunlara bağlı yerleşim yerleriyle ilgili bilgiler eksiktir.

Çalışma, mahalle (Kaza merkezlerinin) köy, mezraa, çiftlik vakıf adı, hane, mücerred sayısı, yıllık vergi miktarı gibi daha çok kantitatif bilgiler içermektedir. Bu çalışmadaki verilerin farklı disiplinlerce değerlendirerek, kültür coğrafyamızın bir parçası olan bu yörenin daha iyi anlaşılması mümkün olabilecektir. Böylece buradaki niceliksel bilgiler zamanla daha niteliksel bilgilere dönüşebilecektir.

Sanayi öncesi tarım toplumu olan Osmanlı Devletinde, sınırlarındaki toprak ve nüfus potansiyeline uygun bir vergilendirme için çeşitli tahrirler (sayımlar) yapılmıştır. Çünkü toprak, o zamanki ekonomik yapının gereği bütün reyayı ve devleti ilgilendirdiği için devlet, yaptığı tahrirlerle ana üretim kaynağı olan toprağı kontrol altına almaya çalışmıştır⁶. Osmanlı tarih araştırmalarında yerel ve genel tarih yazımcılığı açısından önemli olan tahrir defterleri⁷ *timar* sistemi (belli bir hizmet üreten askeri ve idari görevlilere ekonomik gelir olması için toprağın verilmesi) gereği olarak tahtın el değiştirmesi, gelir kaynaklarının değişmesi gibi durumlarda düzenlenirdi.

⁴ Kurtoglu 1935, s.291.

⁵ Bu defterin hazırlanış tarihi üzerinde yazılı olmamasına rağmen, defterdar İskender Çelebi'nin hasırların kaydedilmiş olmasından dolayı onun dönemi olan 1526-34 yılları arasında olması gerekir. (Sezgin 1998, s.15) Bu sebeple tarihi genelde bir çok yerde 1530 olarak alınmıştır.

⁶ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Barkan 1998, s. 3-47.

⁷ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s.17.

Tahrir defterlerinde Çanakkale yöresinin yerleşimi ve nüfusu ile ilgili başka kaynaklarda bulunamayacak çok önemli bilgiler bulunmaktadır. Eyaletler Osmanlı idari sisteminin temel birimi olan sancaklardan (liva) oluşuyordu⁸ Livalar kazalardan, kazalar ise köylerden oluşan bir birimlerdi. 1530'larda Çanakkale yöresi üç farklı sancaktaki kazaların bir kısmından oluşuyordu: Biga, Gelibolu ve Hüdavendigâr. Biga ve Hüdavendigâr sancakları Anadolu Eyaletine bağlı iken, Gelibolu sancığı Rumeli eyaletine bağlı idi. Cezayir-i Bahri Sefid Eyaletinin kurulması ile Biga ve Gelibolu sancakları buraya bağlanmıştır⁹. Çanakkale yöresinin Biga yarımadasındaki toprakların büyük kısmı Biga sancığına bağlı idi: Biga, Balya, Çan, Ezinebazari, Lapseki, Çatalbergos. Fakat Balya kazasının küçük bir kısmı bugün Çanakkale il sınırları içerisinde dir. Ayrıca Edremit Körfezinin kuzeyindeki bugünkü adı ile Ayrıacı ilçesi, 1530'larda Tuzla Kazası adı ile Hüdavendigâr sancığına bağlıdır. Gelibolu kazası ile İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada (Tenedos) Gelibolu Sancığına bağlıdır. Bu çalışmada yakarıdaki kazalara bağlı yerlerin yerleşimi ve nüfusu hakkında bilgi verilecektir. Bunlardan genelinde kaza ve nahiyeye merkezlerindeki (nefs) mahallelerde¹⁰ ve köylerde yerleşim yerleri vardı. Az da olsa çiftlik mezra ve kalelerde de yerleşmiş haneler vardır.

Değerlendirilen yıllardaki Osmanlı toprak sistemi olan ve devletin geniş bölümünde uygulanan timar sistemi Çanakkale yöresinde de uygulanmıştır. Çanakkale yöresindeki yerleşim yerlerinde *timar raiyetinin* yanında, *vakıf raiyetine* de rastlanmaktadır. Ayrıca piyade- müsellemler, kürekçi, katrancı, ziftçi, gibi değişik cemaatlerde de bulunuyordu. Miri arazilerde uygulanan timar sistemi kendi içerisinde toprağın gelirine göre has, zeamet ve timar olarak ayrılıyordu.¹¹ Bunlara irili ufaklı köyler, mahalleler, mezraalar, çiftlikleri vb. bağlıydı. Miri arazinin mülkiyeti devlete ait olmasına rağmen, tasarrufu devlete veya devlet adına şahıslara ait olabiliyordu. Vakıf ve mülk arazilerde ise hem mülkiyet hem de tasarruf devlete ait değildi fakat devlet bunları kontrol altında tutuyordu.

Tahrir defterlerine bakılarak bir yerleşim yerinde kaç kişinin yaşadığını kesin olarak söyleyebilmek mümkün değildir. Ancak belli metotlar kullanılarak, nüfusla ilgili yaklaşık bir rakam elde edilebilir. Buna hane sayısının 5 ile çarpılması ve çıkan sonuca mücerredlerin eklenmesi ile ulaşılabılır¹². Hane sayısının 5 ile çarpılması her zaman kesin sonucu vermeyebilir, fakat bugüne kadar çalışmalarda genelde kullanıldığı için karşılaştırma yapılabilmesi için bu çalışmada

⁸ Ünal 1989, s. 27.

⁹ Şakiroğlu 1993, s. 500-501.

¹⁰ Daha geniş bilgi için bkz. Ergenç 1984, s. s. 69-78.

¹¹ Serroğlu 1986, s. 222.

¹² Bu konu ile detaylı bilgi için bkz. Barkan 1955, s. 1-36.

da bu katsayı esas alınmıştır. Defterde vergi vermeyen muaf zümreler hakkında da bilgi verilmiştir. Nüfus hesaplanırken vergi muafiyeti olan bu zümrelerde hesaba katılmıştır. Muhasebe defterinde mesleklerle ilgili bilgiler bulunmamaktadır. Deftere sadece vergiden muaf olan zümrelerle ilgili bilgiler verilmiştir. Nüfus hesaplanırken muhasebe defterinin verdiği rakamlar/ toplamalar esas alınmıştır. Kazalara bağlı köyler tablodan verilirken Muhasebe defterinde olduğu gibi *karye* başlığı altında yerleşim olan yerler alınmıştır. Cemaatlerin yaşadığı köyler ise tabloların sonunda ayrıca verilmiştir.

Biga Kazası ve Köyleri¹³

Sancak merkezi olan Biga'da 9 Mahalle bulunmaktadır. Mirliva hasları arasında olan Biga kazası merkezinde, 1 hatib, 6 imam, 2 müezzin, 1 kethüda, 2 pir-i zaif, 1 sipahizade, 5 sahib-i berat, 1 ellici ve 3 doğancı yaşamaktadır. Biga merkezdeki boza-hanenin yıllık geliri 6000 akçedir.

Biga kazasında iskan olan 54 köy bulunmaktadır. Bazı köyler muhasebe defterine yazılmış olmalarına rağmen bunlarda yerleşim yoktur. Yıllık vergi gelirlerinden dolayı bunlar deftere kaydedilmiştir. Bunlar genelde boştur (hali) ve buradaki çiftlik ve mezarlarda ziraat olunmaktadır. Bu köyler şunlardır: Egerli, İcegözü Türkmanoğlu, Akkişse, Bozevran, Akıkcı/Hoca Ali, Çemberoğlu, Sazlıdere, Turasan, Bozviran, Pekmezli, İskender, Aydınlu, Köprü vb.

Biga kazasında Muhasebe defterine göre kazanın tümünde toplam 70 köy, 12 mezraa, 14 çiftlik ve 9 cemaat bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinde 2 hatib, 31 imam, 2 müezzin, 5 kethüda 6 sipahizade, 17 sahib-i berat 2 muhassıl, 3 pir-i zaif, 1 ellici, 22 doğancı, 2 muaf, 3 korucu, 5 meremmetçi, 1 zaviye ve 152 dükkân bulunmaktadır. Nüfus olarak ise 1460 hane (237 muaf zümre) ve 233 (25 muaf zümre) mücerred yaşamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 7533 kişilik bir nüfustur. Biga kazasının toplam geliri ise 354390 akçedir.

Tablo 1. Biga Şehir Merkezindeki Mahalleler

Mahalleler	Hane	Mücerred
Akkaz	15	2
Cami	22	3
Cami-i Sadi	13	2
Hacı Ahmet Halife	11	2
İbrahim Bey	17	5
İbrahim Çelebi	22	5

¹³ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 213-221., Biga Hakkında daha fazla bilgi için bkz. Emecen 1992, s. 136-137.

Kassab Hacı İvaz	23	2
Mescid-i Balu	25	1
Tabagan	18	4
Toplam	165	25

Tablo 2. Biga Kazasına Bağlı Köyler

(“m”: Müslüman, “g”: Gayrimüslim, “/”: diğer kullanımı “.”: diğer okunuşu, “?” Kesin değil anlamalarında kullanılmıştır.”): yer anlamında kullanılmıştır.)

Köyler	Hane	Mücerred
Ahadöglü	8m 19g	3
Ahiköy	12	1
Ahmet bey İli	14	1
Akköprü	7	8
Asihsan/ Hacı	9	6
Azadlı	7	-
Bağelü	9	-
Bekirliü/ Günerliü	72	8
Bey Obası	23	3
Burhanlı	26	1
Çakırlı	13	4
Çataköy/ Çitüköy	9	-
Çavuş	54	14
Çınarlı	8 g	-
Çınarluderbent	45	11
Delü Bayezid	18	1
Demürcü	12	3
Dimetoka	24m, 8 g	-
Eyerci	41	5
Göllük	6	1
Güveç/ Taraşçı	11m)	-
Güvercinlik	46	17
Hacı Elbeyi	10	3
Hacıbeyoğlu	19	3
Has	25	5
Havuççu	48 g.	18
Işıklar	6	-
İci	4	-

Kadı	18	2
Kara Ali	16	3
Karaçavuş	17	5
Karağöz	8 m. 11 g	6
Kızılcakilise	10	3
Koçmaroğlu	22	5
Köpek Evranı	5	-
Köpekoğlu	3	-
Mahmud	17	1
Mesudlu ve Kerimüddin	23	4
Mizan	24	-
Müsaca	51g	12
Mülkü?	2	-
Osmanlı	47	1
Ovacık	6	1
Saruhanlı/ Yeniceköy	29	-
Sekban İbrahim	5	-
Siçradı	1	-
Tatar Evranı	14	4
Turplu	77	4
Ulucak	17	3
Yakacak	15	1
Yakacak	9	5
Yaycı Mahmut	6	2
Yaycıağacı	8	1
Yörgüçü	5	2

Biga kazasının etnik yapısı yarımada'daki diğer kazalardan farklıdır. Yukarıdaki hane ve mücerredden farklı olarak Kazada gayrimüslimler de yaşamaktadır. Yukarıdaki köylerden farklı olarak *Vakf-ı Aişe Sultan*'a ait olan Bekirli/ Günerli köyündeki Merkez mahallesinde 26 hane yaşamaktadır. Ayrıca cemaatler arasında da gebran bulunmaktadır: Bekirli köyünde 18 hane ve 6 mücerredden oluşan *Cemaat-i Kıbtıyan* ile Dimetoka köyünde 4 hane *Cemaat-i Ellici Gebran* ve 6 hane *Cemaat-i Gebran-ı Azadegan* yaşamaktadır. Biga'da toplam gayrimüslim 198 hane ve 36 mücerred yaşamaktadır, Yukarıdaki gebran yerleşmesine bakıldığı zaman genelde Osmanlı hanedanına ait topraklar olduğu görülmüştür.¹⁴ Bu da yaklaşık 1026 kişilik bir gayrimüslim nüfus demektir.

¹⁴ Demircan 2000, s. 71.

Biga yarımadasında birçok Cemaat bulunmaktadır. bu cemaatlerin büyük bir kısmı Yörük cemaatleridir. Cemaatlerin bu yöredeki varlığı, Osmanlı Devleti'nin batıya doğru fetih hareketlerindeki rollerini yansıtır.¹⁵ Çanakale yöresinin Biga kazasında şu cemaatler bulunmaktadır: 9 hanelik *Cemaat-i Yörük* (Eğripınar), 25 hane ve 2 mücerredin yaşadığı paşa çiftliğindeki cemaat, 9 hanelik *Cemaat-i Karadikenoğulları*, 9 hane ve 1 mücerredin yaşadığı *Cemaat-i Koyneri*, 10 hane ve 1 mücerredin yaşadığı *Cemaat-i Karadikenli*, 12 hanelik *Cemaat-i Karabörücek*, 2 hanelik *Cemaat-i Yörük* (Balya kadılığı), 13 hane ve 3 mücerredden oluşan *Cemaat-i Yörük* (Saruca) ve 9 hanelik *Cemaat-i Akçakoyunlu* (Karaçavuş), 10 hane ve 2 mücerredden oluşan *Cemaat-i Müstımatan* (Mesut) ve 18 hane ve 6 mücerred Cemaat-i Kıbtıyan (Bekirli). Ayrıca Dimetoka köyünde 5 haneden ve 1 mücerredden oluşan *Cemaat-i Elliciyan*, 5 haneden oluşan gayrimüslim *Cemaat-i Elliciyan-ı Gebran*, 4 haneden oluşan *Cemaat-i Yundoğlanları*, 6 haneden oluşan gayrimüslim *Cemaat-i Gebran Azadegan* bulunmaktadır.

Biga'da toplam 12 mezraa bulunmaktadır. Bunlarda genelde yerleşim yoktur: Mihmat- Hımaroğlu, Özbek, Çongaroğlu, Çalı (Ortaluca), Kılavuz (Ortaluca), Samed (Hasköy), Ören (Biga), Beyçiftlik-Deli Halil, Mezraa-ı diğer (Aydınlı), Mezra-ı diğer Çiftlik Değirmenler (Aydınlı) Sevinç (Ortaluca)'dur. Bunlardan sadece Ortaluca köyündeki Sevinç mezraasında 5 hane, 2 mücerred yaşamaktadır.

Biga'da 14 adet çiftlik bulunmaktadır. Bunların 13 tanesi vakıfların tasarrufu altındadır. Bunlarda da genelde yerleşim yoktur: Doğancı Burnu (Koçmar), Hacı Süleyman, Çiftlik Alanpınarı Köpek Mevlana Seydi, Çiftlik (Delü Bayezid), Çiftlik Paşapınarı ve Kara Ağaç (Ahi), Çiftlik Kara-Viran (İskender), Çiftlik (Ulucak), Çiftlik Şeyh İsa (Pekmezli), Çiftlik, Çiftlik (İskender), Çiftlik Aydınlı Oğlu Timur (Aydınlı), Çiftlik Kolaoğlu Viran (Köprü), Beydereği ve Yakup Bey. Bunlardan sadece Danişmend köyü sınırında 10 hane ve 2 mücerredden oluşan Beyde (re)li çiftliği ile 16 hane ve 4 mücerredden oluşan ve geliri Gelibolu'daki imarete aktarılan Merhum Yakup Bey çiftliğinde (Kara Ali)yerleşim vardır.

Biga vakıf yönünden zengindir. Kazada önemli Evkaf-ı Selatinler bulunmaktadır. Bunların geliri genelde Biga dışına aktırılmaktadır. *Vakf-ı Sultan Murad Han*'a ait olan üç köy vardı: Osmanlı ve Turplu köylerinin geliri Karaköy'de olan 11 tane köprüye ve yanı başlarındaki kervansaraylara tahsis edilmişti. 3. köy olan Akköprü'nün geliri ise bu köydeki köprüye ve kervansaraya

¹⁵ İnbaşı 1999, s. 151.

tahsis edilmiştir. Bu köprünün iki yanında 100 dönüm arazi ve Sultan Murat Han'a ait bir konak vardır. Beyazid'in oğlu olan şehzade Mahmut adına kurulan *Vakf-ı Merhum Sultan Mahmud*'ün geliri şehzadenin Bursa'daki mezarına tahsis edilmiştir. II. Beyazid'in kızı ve Sinan Paşa'nın zevcesi adına kurulan *Vakf-ı Aîşe Sultan Bekirî* köyü ve mahallelerinin gelirini kullanmaktadır. Bu defterde vakfın gelirinin nereye harcanacağı belirtilmemiştir. Fakat 1519 tarihli Biga Tahrir defterinde bu vakfın gelirinin Gelibolu'daki muallim haneye tahsis edildiği yazılıdır¹⁶. Bu yöreyi feth eden Süleyman Paşa adına kurulan *Vakf-ı Merhum Süleyman Paşa* mülk olan su sığırının 2000 akçelik gelirini camiye harcamaktadır.

Medrese, imarethane, zaviye-tekke, gibi dini ve sosyal kurumların ihtiyaçlarını karşılayan hayri vakıflar da vardır: *Vakf-ı Sinan Paşa*, Biga merkezdeki 152 dükkânın icaresini buradaki zaviyenin işesine tayin etmiştir. *Vakf-ı Mevlana Leyse Çelebi* ise 5 neferi olan mezra ile Beyçiftliği/Deli Halil adlı diğer mezarın ve Hacı Süleyman çiftliğinin ve Biga merkezdeki hamamın icaresinin gelirlerinin 6540 akçesini cami ve medreseye, 6681 akçelik gelirini ise hamam ve çeşme tamaratına tahsis etmiştir. Kazada Buna benzer irili ufaklı birçok vakıf bulunmaktadır.

Biga'daki vakıfların tasarrufunda toplam 11 köy, 4 mezraa bulunmaktadır. Bu vakıflara bağlı bu yerlerde 3 imam, 1 sipahizade, 1 doğancı, 2 sahib-i berat, 1 zaviye, 152 dükkân, 13 çiftlik ve su sığırını bulunmaktadır. 305 (237 muaf zümre) hane ve 31 (25 muaf zümre) mücerred yaşamaktadır. Toplam hasılı ise 64953 akçedir.

Çan Kazası ve Köyleri¹⁷

Çan kazasının merkezi (nefs) yoktur ve dolayısıyla mahalleleri olmayan bir idari birimdir. Çan kazasında 34 köyde yerleşim vardır. Daru-alanı, Düş-budak, Kızıl-elma, Şabçı, Cemalili, Budamya, İğdırlu, Pir Köpek, Pir Mezd, Pir Mehmed, Pir Ahmed, Pir Mustafa köylerinde yerleşim yoktur. Muhasebe defterine göre ise Çan kazasının tümünde toplam 46 köy 13 mezraa, 2 çiftlik ve 4 cemaat bulunmaktadır. Bu yerlerde 15 imam, 1 müezzin, 1 muarraf, 6 sipahizade, 6 doğancı, 13 sahib-i berat ve 14 değirmen, bulunmaktadır. Yerleşim yerlerinde ise 528 hane ve 99 mücerred yaşamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 2739 kişilik bir nüfus etmektedir. Bu nüfusun tamamı Müslüman'dır. Bu kazanın toplam hasılı ise 101426 akçedir.

¹⁶ Demircan 2000, s. 191.

¹⁷ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 227-231.

Tablo 3. Çan Kazasına Bağlı Köyler

Köyler	Hane	Mücerred
Akçaköy	11	-
Altıkulaç	9	1
Bazarköy	34	3
Budamay	7	1
Comakhisari	12	6
Çınarcık	13	-
Çukurbag	13	1
Darıcalar	12	-
Depeköy	7	5
Dereköy	15	3
Eğriyurdu	23	5
Gümüşköy	11	5
Hazma yere girgin	3	1
Kadı/ Danişmendli	12	1
Kara Bahadır	28	6
Karakoca	6	1
Karlıköy	10	-
Kayıköy	15	3
Kımkık	5	1
Kulfallu	13	-
Kurtalmış	10	-
Küçük İbrahim	9	-
Küreci/ Dereli	20	2
Leşkeri/ Depeçik	11	2
Mahmutköy/ Haslar	5	-
Ozancuk	?	2
Paşaköy	36	6
Pınar	10	2
Rahmanköy ve Hacı Kasım	8	-
Subayır/ Du-r-Ali	20	6
Yaradılmış/ Germiyanlı	22	4
Yaylacık	3	-
Yeniçeri Gazi	16	1
Yuvaköy	11	6

Çan'da 13 mezraa bulunmaktadır. Bu timarların tamamı bazzaran timarıdır

ve hiçbirinde iskan yoktur. Bayezid, Kuşti, Malatı, Kaya Bahşi, Korucak, Çukurbag, Tuzla (Kızılma), Kaya Ali (Çukurbag), Kılıç (Paşaköy), diğer Kılıç (Paşaköy), Mezra diğeri (Paşa), Mezraa (Kayıköy/ Taşkun), Mezra diğeri (Taşkun).. Çan'da fazla çiftlik de yoktur. Sadece Ekinviran ve Çukurbag köylerinde 2 tane vakıf çiftliği bulunmaktadır. Çan kazasında gelirleri züema ve sipahiyan tımarlarına ait olan 5 akarsu vardır: Manol Argi, Osman Argi, Murad-Argi, İlyas Argi ve Timurtaş Argi.

Çan'da 4 cemaat bulunmaktadır. 6 hane ve 1 mücerredten oluşan *Yörükân-ı Sögütlü*, 22 hane ve 18 mücerredten oluşan *Cemaat-i diğeri Sögütlü*, 1 hane ve 2 mücerredten oluşan *Cemaati Yörükân Paşayığı*, 53 haneden oluşan *Cemaati Yörükân-ı ... Kayalar*. Bu cemaatlerin hepsi yürüktür. Çan'daki vakıfların tasarrufunda 11 hanenin bulunduğu 6 köy ile 2 çiftlik vardır.

Ezinebazarı Kazası ve Köyleri¹⁸

Ezinebazarının şehir merkezi 5 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallerden Mekteb, Hatib ve Halifenin geliri Yakacak köyü ile beraber (3098) züema ve sipahiyan tımarına ait iken Cami ve Yahya Bey mahallerinin geliri ise (3619) Ezine'nin merkezindeki Ahi Yunus vakfına aitti. Beş mahalle ile Yakacak köyünde toplam 153 Hane ve 18 mücerred yaşamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 783 kişi etmektedir. Ezine'nin merkezinde 4 imam, 1 müezzin, 1 kethüda, 6 ellici, 3 sahib-i berat, 1 naib, yaşamaktadır. Kazaya adını veren şehir merkezindeki pazarın yıllık vergisi ise 4000 akçedir.

Bu kazaya bağlı 64 köyde iskan vardır. Karkın, Kilise Köy, Boğaztan/ bogazbağ, Hamzacılar, Ka(fir)viran, Ekinviran, Surlu, Bozköy, Sacaklu, Evciler, Eşekviranı, Kavak, vb. köylerde ise yerleşim yoktur. İstanbullu ve Anduzlu köylerinde ise cemaatler yaşamaktadır. Muhasebe defterine göre Ezine kazasının genelinde 81 köy, 52 mezraa bulunmaktadır. Bu yerlerde 46 imam, 12 müezzin, 14 pir fani, 14 sahib-i berat, 5 ellici 4 sipahizade, 1 doğancı, 4 ama, 5 buğurcu 11 değürmen, 11 akarsu vardır. Ezine'deki bu yerleşim yerlerinde toplam 1453 hanede (417 muaf zümre), 252 mücerred (80 muaf zümre) bulunmaktadır. Bu da yaklaşık olarak 7022 kişilik bir nüfus demektir. Kazadan elde edilen hasılat toplamı 294318 akçedir.

¹⁸ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 232- 239

Tablo 4. Ezinebazarı Şehir Merkezindeki Mahalleler

Mahalleler	Hane	Mücerred
Cami	37	5
Halife	23	2
Hatib	18	32
Mekteb	15	2
Yahya Bey	38	3

Tablo 5. Ezine Kazasına Bağlı Köyler ve Hane Dağılımı:

Köyler	Hane	Mücerred
Ağaçlı	11	4
Akakeçili	14	-
Akköy	ve 56	21
Balabanköyü		
Alemşa (h) lu	14	3
Arasanta	5	-
Aydinobasi	8	1
Bağçelü	30	-
Balıklı	12	2
Batak	5	1
Bazarköy	10	2
Bergos	26	8
Bozeli	16	1
Bozköy	29	1
Bölücek	39	11
Bügüz/Yahşi Bey	23	3
Camluca	45	5
Caruksuz	15	5
Çavuş	6	1
Çayırköy	3	-
Çeltüklüviran	9	1
Çiftlik	5	2
Danişmendli	49m 4g	1g
Derecik	22	4
Doğancılı	15	-
Dündarlı	11	-
Ekinviran (Çiftlik Ali Çelebi)	6	1
Esedili	7	1
Evciler	16	2

Göbekler	51	16
Hacı Murad	4	-
Hacı Yahya ve Kızıbey Yörtükan	10	1
Hacı İli (Dörekli mezrası)	33	10
İkizli	14	3
İsrailli	8	-
Kabaca Ahmet	20	2
Kalafatlı	23	-
Karanobası	13	1
Kastamonu	31	1
Kemalköy	39	12
Kettancı	25	6
Kızılköy	20	5
Kumköy	8	5
Küreciler	4	-
Mavromat, Mormat	11	1
Ovacık	1	1
Ömer Danişmendli/ Abdurrahman	18	6
Pınarbaşı	20	4
Sakallı	34	12
Sarımsakçı	13	3
Sürtülü	8	1
Şabacı	41	9
Şabacı Ahmet	12	-
Şabacılı	?	3
Şabacılar	12	-
Şeyhler	3	1
Tunradlı	23	1
Tunrullu	5	2
Turahan	3	-
Üyücek	11	-
Yakacak	22	2
Yaycılar, Bacalar /Kocaoğlu	13	3
Yaylacılar	18	3
Yaylacuk	7	1

Ezine kazasında az sayıda gayrimüslim yaşamaktadır. Ezinebazarı kazası mezraa yönünden zengindir. 52 adet mezraa bulunmaktadır. Bu çiftliklerin hiçbirisinde yerleşim yoktur. Halil (Karaüyük), Mezraa Bayezid Karaüyük),

Mezraa Doğanlı Hacı (Ekinviran), Bayezid (Yiğit Aliler) mezraaları bazdaran timarı, Akpınar ve Yaylacık ise züma ve sipahiyan timarına bağlıdır. Geriye kalan 47 mezraa vakf-ı çiftlik olarak çeşitli köylerde vakıfların tasarrufu altındadır. Kazadaki 11 adet akarsudan elde edilen 19500 akçelik gelir ise Sancak beyine aittir.

Ezinebazarı da cemaat bakımından zengindir: "Gelibolu eminine iki haneye birer kantar katran viren" 15 hane ve 1 mücerredden oluşan *Cemaat-i Katrançıyan*, "Bursa matu' sancak beyine 400 akça" vermiş *Cemaat-i Ziftçıyan*, *Cemaat-i Ahmetoğulları/ Mamadlar*, 9 hane ve 1 mücerredden oluşan *Cemaat-i Yörükani Çiftlikler ve Kemikli*, 7 hane ve 1 mücerredden oluşan *Cemaat-i Türkmen Kızıl Ali/ Hacı Hızıroğulları*, *Cemaat-i Hacı Halil* (nahiye-i İskenderos), "develeri ile Behramkale tuzlasının tuzun emr olunduğu yerlere" ileten *Cemaat-i Arabıyan (Anduzlu)*, 11 nefer, 4 buğurcudan oluşan *Cemaat-i Anduzlu Arabları* (Anduzlu), 26 neferden oluşan *Cemaat-i Yatak Arabları*, 22 neferden oluşan *Cemaat-i Karaviran Arabları*. "yülda Gelibolu eminine hassa-i develer ve gemiler için 20 kantar katran" viren ve 20 haneden ve 1 mücerredden oluşan *Cemaat-i Katrançıyan* (Saraycık).

Ezine Kazası vakıf yönünden zengindir. *Vakf-ı Saruca Paşa* 3 köyün ve 1 mezrabab geliri olan 13428 akçeyi Gelibolu'daki imaretine vakf etmiştir. *Vakf-ı gazı Hüdevandigar ve Süleyman Paşa* 4794 akçelik gelirini ve Ezine merkezdeki hamamın icaresini (5760 akçe) Ezine merkezde olan Danişment/ Abdurrahman zaviyesine ve fakirlerin işesine vakfetmiştir. Merhum Süleyman paşa kurduğu *Vakf-ı Ahi Yunus*'a Ezinebazarının merkezinde olan zaviyeyi vakfetmiştir. *Vakf-ı İbrahim Paşa* ise Kumköy'ün 6752 akçelik gelirini Edremit'teki imaretine vakf etmiştir. Veliddin oğlu Ahmet Paşa 35 hane ve 15 mücerredim yaşadığı mülkünün gelirini (9840 akçeyi) Bursa'da olan medresesine vakfetmiştir. Ezine merkezdeki *Vakf-ı Hebe Gazi*'nin geliri, Ezine Merkezdeki dükkanelerden (4000 akçe), Akköy'deki hamamdan (7000 akçe) ve Edremit'teki bahçeden (1000 akçe) gelmektedir. Bu gelirler, Ezinebazarı'daki camii, medrese, mektebhane ve çeşmeye vakfedilmiştir. Vakıf günde medreseye 7 akçe, mütevelliyeye 2 akça, talebeye 3, muallime 2, hatibe 1, müezzine 1 cüzhana 1, akçe ödemektedir.

Ezine'de vakıfların tasarrufunda 9 köy ile 48 mezraa bulunmaktadır. Bunlarda 1 cami, 1 medrese, 1 imaret, 1 müderris, 1 mütevellî, 1 naib, 1 hatib, 1 muallim, 1 talebe, cüzhanan, 6 imam, 3 müezzin, 1 sahib-i berat, 3 ellici, 10 dükkân, 1 hamam, 1 sipahizade bulunmaktadır. Tüm bu yerleşim yerlerinde 223 hane (128 muaf zümre) ve 42 mücerred (23 muaf zümre). Hasılı ise 55409 akçadır.

Lapseki Kazası ve Köyleri¹⁹

Lapseki kazasının merkezi toplam 4 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallerin geliri boğazın tam karşısındaki Gelibolu mir-livasının hasıdır. Bu mahallelerde 1 Cami, 1 hatib, 1 müezzîn, 2 cüzhanan, 7 sahib-i berat, 5 sipahi, 3 doğancı yaşamaktadır. 128 hane ve 77 mücerred yaklaşık olarak 717 kişinin Lapseki kazasında yaşadığını gösterir.

Lapseki kazasında 15 köyde yerleşim vardır. Turudlar, Çeltükci, Dübentli Koca, Bayramderesi, Beyınarı köylerinde ise genelde ziraat yapılmakta olup yerleşim yoktur. Lapseki kazası toplam olarak 21 köy, 24 mezraa ve 12 çiftlikten oluşmaktadır. Bu yerlerde 3 zaviye, 1 hatib, 3 imam, 2 müezzîn, 2 cüzhanan, 8 sahib-i berat, 13 sipahizade, 3 allam-i vakf, 1 pir fani, 4 doğancı ve 2 dükkân, bulunmaktadır. Lapseki'deki yerleşim yerlerinde 464 hane (104 muaf zümre) ve 259 mücerred (53 muaf zümre) bulunmaktadır. Bu da yaklaşık olarak 2579 kişi demektir. Kazanın tüm hasılı nakdiye olarak 136496 akçedir.

Tablo 6. Lapseki Merkezindeki Mahalleler

Mahalleler	Hane	Mücerred
Cami	63	36
Yeni Mescid	30	18
Canlı hoca	15	10
Halife	20	13
Toplam	128	77

Tablo 7. Lapseki Kazasına Bağlı Köyler

Köyler	Hane	Mücerred
Akköy	43	17
Akpınar	13	6
Alpagud	7	4
Aşağıyakası	9	7
Bozani, Burunli	11	14
Büyük Yusuf	27	15
Sahin ili		
Çam	43	14

¹⁹ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 239-243.

Çardak	54	22
Çerdikenli/ Elbeyi	11	10
Debbağ Ali	14	13
Has	54	20
İsmailü	16	7
Kalfadır	13	6
Kızılcı Ömer, Karaca Ömer/ Yenice	22	13
Şayibli	14	3

Lapseki'de toplam 24 mezraa bulunmaktadır: Bucak ve Adayeri. Geriye kalan 22 mezraa ise vakıfların tasarrufundadır. Kazadaki 12 çiftliğin tümü vakıfların tasarrufundadır. Mezra ve çiftliklerde yerleşim vardır. Lapseki'de hiçbir cemaat de bulunmamaktadır.

Lapseki'de 31 adet vakıf bulunmaktadır. Bunlardan 1 tanesi *Vakf-i Selatin*'dir: *Vakf-i Merhum Gazi Hüdavendigar*'a ait olan Has, Çam köylerinin geliri Lapseki merkezindeki caminin mevcubatına ve tamiratına tayin edilmiştir. *Vakf-i Merhum Süleyman Paşa ve Gazi Hüdavendigar Gazi Bozanlı ve Çerdikenli/ Elbeyi köyleri* ile Lapseki'nin merkezinde ziraat olunan bu yerlerin geliri (4008) Ezinebarında olan zaviye-i Abdurrahman'a vakfetmiştir. *Vakf-i Merhum Yakub Bey Çardak/ Kalfadır ve Akpınar köylerinin geliri* bina ettiği imaretine tayin edilmiştir. *Vakf-i Özbey Subaşı*'ya ait olan Akköy'ün 7508 akçelik geliri vardı. Cerrâhi Hamza mülkü olan Bayramderesi köyünün hasılı (5366) nefsi-i Lapseki'de bina ettiği kervansarayına vakf edilmiştir.

Lapseki'deki vakıfların tasarrufunda 11 köy ile 22 mezraa ve 12 çiftlik bulunmaktadır. Bunlarda 1 Cami, 3 zaviye, 1 hatib, 3 imam, 1 müezzîn, 11 sahib-i berat, 3 gülam-i vakf, 3 dükkân bulunmaktadır. 226 hane (60 muaf zümre) ile 122 mücerred (28 muaf zümre) yaşamaktaydı. Bu da yaklaşık olarak 1252 kişi demektir. Vakıfların tasarrufundaki nakdiye Toplam ise 82477 akçedir.

Çatalbergos Kazası ve Köyleri²⁰

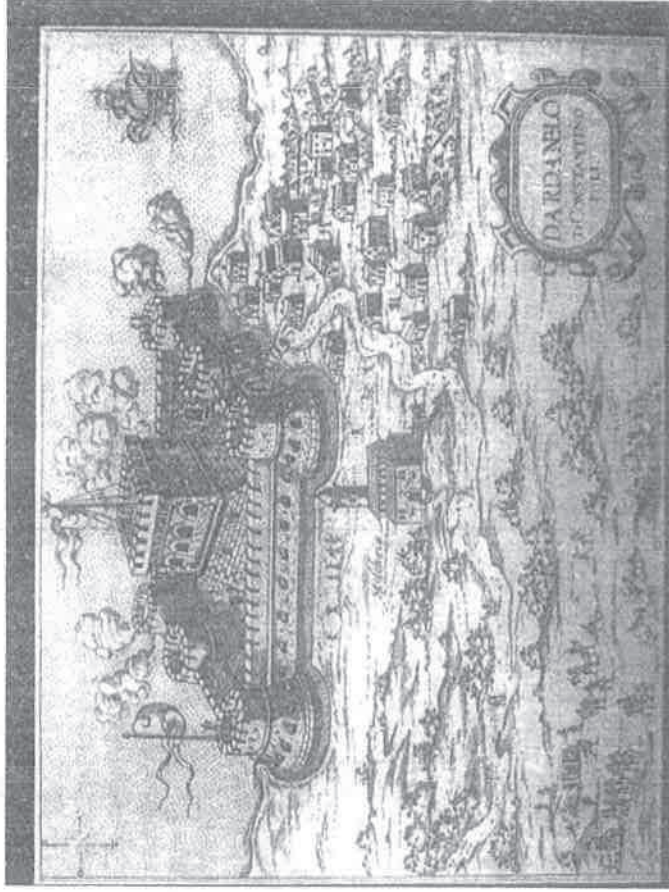
Çatalbergos kazasının merkezi 5 mahalleden oluşmaktadır. Züema ve sipahiyan timarlarından olan bu mahallelerde toplam 5 imam, 5 sipahizade, 9 sahib-i berat, 2 pir fani bulunmaktadır. Çatalbergos kazasının merkezinde 129 hane

²⁰ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 244-247.

ile 144 mücerred bulunmaktadı. Bu da yaklaşık olarak 789 kişinin burada yaşadığını gösterir.

1530'larda Çatalbergos kazasına bağlı olan Kala-i Sultaniye'de 62 hane ve 35 mücerred haymanegan yaşamaktadır. Bu kişilerle ilgili olarak defterde şunlar yazılmıştır. "zıkr olunan haymanalar hisar hizmeti iderler cemi avarız-ı divaniyeden ve takalifi-i örfiyyeden muaf ve müsellemlerdir ve mezkur kalanın hududu ve sinuru tayin olunmuştur zıkr olunan sınır içinde vaki olan vakf yerlerinden gayri bağlardaki ve ziraat olunan yerlerdeki öşr alınmaz defter-i atikte öşr kayd olunmamıştır zira hizmeti ettikleri ecilden muaf olmuşlardır Selatin mahiyetinde ellerinde mukarreremeleri var Hasıl resmi urus ve tabu 100 akçe"

Gravür 1. Çanakale Merkez 1566-74 (Gravürlerle Türkiye IV)

Çatalbergos'da 33 köyde yerleşim vardır. Deftere kayıtlı diğer köylerde ise yerleşim olmayıp, buralarda ziraat yapılmaktadır. Bu köyler şunlardır: Peçenek, Mihal, Sinekçiler, Yerköy, Çeltikçi, Bahya/ Bağçeçük, Edelli, Akçayır, Has.

Çatalbergos kazasının genelinde Muhasebe defterine kayıtlı toplam 44 köy, 1 mezraa ve 1 çiftlik bulunmaktadır. Bu yerlerde 11 imam, 2 müezzin, 26 sipahizade, 13 sahib-i berat, 3 pir fani, 1 muhassıl, 6 doğancı ve 7 malul bulunmaktadır. Kazadaki bu yerleşim yerlerinde 853 hane (88 muaf zümre) ile 367 mücerred (37 muaf zümre) yaşamaktadır. Tüm kazanın hasılı nakit olarak 215475 akçedir.

Tablo 8. Çatalbergos kazasının Merkezindeki Mahalleler

Mahalleler	Hane	Mücerred
Orta cami	38	52
Tabağan	20	20
Ahi Beyazid	49	29
Taş ali	10	15
Umurbey	12	28

Tablo 9. Çatalbergos Kazasına Bağlı Köyler

Köyler	Hane	Mücerred
Ahmetobası	15	8
Akçalı	18	6
Alacakilise/ Çad	11	14
Alacakilise/ Otamışderesi	22	8
Çerçiler	8	1
Çıldır	13	5
Frenk/Çavuş Mehmet	16	3
Gölköy/ Gökköy	6	4
Hackürd	11	3
Haliloğlu	5	3
Kalpaku	41	14
Kangiri	16	10
Karabeylerköyü	10	6
Kemalli	10	7
Kemalören	24	6
Kızılcaören	51	28
Koz	47	9
Köpekler	26	2
Kumarılı	26	17
Kurşunlu	21	8
Lalacık	4	3

Musaca	27	14
Okular	10	1
Osmanca	5	4
Özümür/ Okular	37	16
Saraycık	17	5
Sarıbey (li)ler	8	4
Sarıcaali	78	23
Satılı	13	8
Sendelobası	7	3
Uçbaşı	33	18
Yapıldak	30	25
Yayağacı	8	-

Çatal bergosta 1 mezraa (Akçayır) ve 1 çiftlik (Has) bulunmaktadır. Çatalbergos'da şu vakıflar bulunmaktadır. *Vakf-ı Cami Merhum Sultan Mehmet Han* tasarrufundaki bağların geliri mezkur camin haziresine ve çiragi yağına sarf olunmuş. Zikr olunan bağlardaki on iki dönüm yeri mamur bulunub bakiyesi harab olub yeri ziraat olunur. Geliri 490 akçedir. Çiftlikbağı mezraasının da 390 akçelik geliri vardır. *Vakf-ı Selatin-i Âm* ise Buca/ Bağçeçik köyünün 1426 akçelik gelirini fukaraya sarf emektedir. *Vakf-ı Zaviye-i Tyflı* ise Alacakilise/ Çad köyünün 1310 akçelik gelirini tahsis etmiştir. Zürrî bir vakıf olmasına rağmen evlatları olmadı için "hariçten tasarruf" olunur.

Vakıfların tasarrufunda 3 köy ile 1 mezraa bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinde 23 hane (22 muaf zümre) ile 17 mücerred (15 muaf zümre) yaşamaktadır. Vakıfların toplam hasılları ise 3576 akçedir.

Balya Kazası ve Köyleri²¹

1530 tarihinde Biga sancığına bağlı olan Balya kazasının büyük bir kısmı bugün Balıkesir il sınırları içerisinde kalmaktadır. Fakat çalışmamızın bütünlüğü olabilmesi için Balya kazasının tümü verilmiştir. Şehir merkezi olmayan Balyanın mahalleleri de bulunmamaktadır. Fakat şehir merkezi görevini gören ve 9 haneli *Karye-i Nefsî Balya* adlı bir köyü vardır.

Balya kazasında 66 köyde yerleşim vardır. Muhasebe defterine kayıtlı yerleşim olmayan köyler ise şunlardır: Kuru Yağınca Ağaç, Dırkıllı, Yağcıbaşı, Battacı, Tokmaklı, Küreciler, Tokmaklı, Öztimur, Küçükkoru, Kasırga, Aydoğdu, Umurca, Bayındır, Göbeller, Ayas, Kızılca Elma, Camluca, Bedic vb. Muhasebe

²¹ BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 221-227.

defterine göre Balya kazasının genelinde toplam 99 köy ve 3 mezraa vardır. Bu yerlerde 44 imam, 3 müezzîn, 15 sahib-i berat, 31 sipahizade ve mazul, 5 kethüda, 1 muhassul, 5 malul, 1 mecnun, 38 değirmen, 26 akarsu bulunmaktadır. Balya kazasındaki yerleşim yerlerinde 1599 hane (13 muaf zümre) ve 199 mücerred (1 muaf zümre) yaşamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 8194 kişilik bir nüfus demektir. Tüm Balyanın gelirler toplamı ise 230015 akçedir.

Tablo 10. Balya Kazasına Bağlı Köyler

Köyler	Hane	Mücerred
Nefsi Balya	9	-
Aklıkcı	16	-
Alakilise	10	2
Avşar	40	9
Ayazlar	20	1
Bağbanlar	29	2
Bakacak	8	-
Bayat	18	1
Bazarcık	27	-
Bezirganlı	12	2
Boyalık	22	5
Camluca	16	4
Çaltıklı	12	1
Çavuş	5	2
Çekirdek	21	1
Dambuldu	49	12
Darualanı	18	2
Dirkıllı	9	1
Gökbaşı	4	-
Gölviran	7	1
Gölyan	11	3
Hodman/ Yarış	6	-
Ilıca	106	8
İnova	5	-
Kabakkozu	12	3
Kangınlı	16	5
Kanun?	9	1
Karacalar	20	1
Karaçalı	5	-
Karaköy	6	-

Karlu	14	2
Kavalar	13	1
Kırmızı	23	8
Koca Yusuf	10	1
Kocaili	22	5
Koneş	12	1
Koruköy	17	3
Koyuneri	5	-
Köpekli Şeyh	10	2
Kumköy/Kırçaşahin	18	2
Kutulular	8	-
Maden	9	1
Madenlü	4	-
Malıçoğlu	9	1
Mancımık	18	3
Mesud	15	4
Mevran	35	9
Muhsinili	7	1
Naib Halil/ Tokmak	12	-
Osmanlı	17	2
Öksüz	43	6
Örencik	3	-
Özbek/ Bükoba	10	3
Saduddimili	9	1
Sako	6	1
Seyfeddin Ovacığı	29	10
Şemdanlı	11	1
Tatarlı	9	4
Topuzlu	19	7
Torişah/ Iskender	58	8
Türüdülli	2	-
Türüz	3	1
Üsüm	15	2
Yaycılar	13	1
Yuvaköy	12	2
?	10	-

Balya kazasında 13 hanelik *Cemaat-i Uluköy* ve *Paşayığıt* ile 165 hane ve 28 mücerreden oluşan *Cemaat-i Yörükân-ı Karaçalı* (Avlonya), 39 hanelik *Cemaat-i Yörükân*, 32 hanelik *Cemaat-i Paşayığıt Yörükân* (Özbek Ala kilise) cemaatleri bulunmaktadır. Balya'daki vakıflara bağlı 9 köy, 2 mezraa ve 2 imam bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinde 142 hane ile 10 mücerred bulunmaktadır.

Toplam hasılı ise 9015 akçedir.

Bu kazaların bağlı olduğu Biga sancağında toplam 6 kaza, 1 kasaba, 3 kaza merkezli (nefs), 1 kale, 6 hamam, 2 imaret, 5 cami, 1 medrese, 4 zaviye, 165 dükkân, 4 mescit, 13 cemaat, 63 değirmen, 27 çiftlik, 42 akarsu bulunmaktadır. 1 naib, 6 hatib, 167 imam, 22 müezzîn, 1 mütevellî, 23 kethüda, 234 katrancı, 57 bazzaran, 40 doğancı, 6 elliciyan, 5 buğurcu, 21 pir-i fani, 3 korucu, 12 malul, 1 mecnun, 3 muarriif, 3 allame-i vakf, 4 ama, 637 piyade, 9566 tane nefet, 5 kadı, 2 zaim, 208 sipahi, 78 müstahfızan, 5356 piyade, 5356 hane-i avarız ve piyade, 1380 mücerred, 1831 muaf, vardı.

Tuzla Kazası ve Köyleri²²

Hüdavendigâr sancağına bağlı olan Tuzla kazasının kasabası olan Kızılcatuzla bu yörenin en zengin bölgesiydi. Buranın merkezinde (Nefs-i Behram/ Kızılcatuzla) padişah hasarından olan 33 hane ve 10 mücerred ile Merhum Sultan Selim vakfına ait olan 44 hane ve 17 mücerredin yaşadığı ile 27 hane ve 16 mücerredin yaşadığı *Mahalle-i İncirpınar* bulunmaktadır. Kızılcatuzlanın en önemli gelir kaynağı memlahası(tuzla)dır.

Tuzla kazasında 72 köyde yerleşim vardır. Deftere kayıtlı diğer köylerde ise yerleşim yoktur. Bunlar bu yöredeki diğer boş köyler gibi genelde ziraatın yapıldığı yerlerdir. Döğündü, Köstek, Mihlu, Nusret, Mihlu, Burunlu, Köpücek, Baran?, Üvecik, Bozviran, Naib Ali vb. köyler. Tuzla kazasına genel olarak bakıldığında zaman 1 kasaba (*Behram/ Kızılca Tuzla*), 89 köy, 6 mezraa, 25 çiftlik, 3 cemaat, 1 memlaha, 5 zemin, 16 akarsu bulunmaktadır. Bunlarda 13 imam, 175 tuzeu ve 2579 nefer yaşamaktadır. Kazadaki yerleşim yerlerinde 1432 hane (589 muaf zümre) 930 mücerred (382 muaf zümre) yaşamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 8090 kişilik bir nüfus demektir. Kazanın toplam hasılı ise 3315837 akçedir.

Tablo 11. Tuzla Kazasına Bağlı Köyler

Köyler	Hane	Mücerred
Adatepe	53	20
Ağaçköy	22	10
Akpınar	15	17
Ali Fakih	12	6
Arıklar	38	23
Ayasköyü	15	8
Babaderesi	93	21
Badamlı	30	17
Bahatüddin	6	3

²² BOA. TD. 166, Tıpkıbasım, s. 165-171.

Balaban Lala	9	4
Bayramıç	37	27
Beyler, Bekçiler	11	-
Bergos	18	6
Büyükeşni	16	9
Büyükkülefli	73	18
Çatak	23	22
Çavuş	9	2
Çömlek	8	15
Çukurköy	2	-
Dabbağlar	20	1
Dereköy	82	23
Durabeyi	16	17
Durutlu	14	6
Duvaklı	24	26
Dürer?	1	-
Eren? Ve Ahi	28	14
Esedobası	7	4
Eşekli	5	1
Eymürlü	7	9
Güvendik	5	45
Hızırşey	3	-
Hungeldi	11	11
Kalabaklı	8	10
Kapucu/ Mihnet	12	11
Kayalar	37	13
Kayaoğlu ve Derecik	9	12
Kebe Yakub	15	10
Kızalkoz	37	18
Kızalköy	15	6
Kızıyakub	3	1
Kiliseköy	1 m	
Kozcular	9	6
Kozlu	24	11
Kösedere	93	46
Kulfal	6	1
Kümköy	8	9
Küçük Külefli	42	21
Küplü	12	2
Lavutköyü	102	15
Mekder?	23	21
Menteşederedi	19	19
Musa Fakih	10	1

Nusretköy	35	30
Otaşılar	7	7
Ovacık	7	4
Övücek	11	8
Papazlık ve Ahi	12	14
Paşaviğit	8	6
Pınarbaşı ve Bağcılar	37	19
Pınarlı	9	8
Piran	10	-
Sarıhanlı Davud	16	5
Sazlı	33	30
Şahin	6	1
Temürcüler	22	21
Tunutlu?	14	6
Uğurlu Çayırı	11	4
Üçkilise	30	35
Viranlı	9	4
Yardımlı/Övücek	14	9
Yassıbağ	36	32
Yaylacık	9	4

Tuzla kazasında 6 tane mezra bulunmaktadır. Üçayaklı ve Doğancıftığı tımar iken geriye kalan 4'ü vakıfların tasarrufundadır. Tuzla'da 45 hane 30 mücerredden oluşan Nusretköy eşkünü mültür. Tuzla kazasında 3 tane cemaat bulunmaktadır: 23 hane ve 8 mücerredden oluşan *Cemaat-i Yörükân*, 24 hane ve 12 mücerredden oluşan *Cemaat-i Avcılar*, 20 hane 5 mücerredden oluşan *Cemaat-i Hasunlar*. Türkmenli, Yaycılar, Ağaçköy, Bekiler, Ali Fakih, Karabaşlı, Mustafaoğlu İsa, Kızalköy, Küplü, Papasluk, Evciler, Yassıbağ, Atatepe (Battaldir) akarsularının gelirleri *Vakf-ı İmaret-i Sarıca Paşa*'ya aittir.

Tuzla vakıf yönünden zengin yörelerden birisidir. Tuzla'da hem *Vakf-ı Selatin* hem de *Vakf-ı Am* bulunmaktadır. *Evkaf-ı Selatin* vakıflarından olan *Vakf-ı Medine-i Münevvere* gelirleri, tuzcu olan Dereköy ve Babaderesi'nin 19428 akçelik yıllık geliri ile bu vakfın tasarrufundaki çiftliklerin 1500 akçelik gelirinden oluşmaktadır. Bu gelirler Medine-i Münevvere için harcanmaktadır. *Vakf-ı Sultan Murad Han* tasarrufunda ise 20 hane ve 5 mücerredin olduğu *Cemaat-i Hasunlar*'ın 1740 akçelik yıllık geliri vardır. *Vakf-ı Merhum Sultan Selim Han* vakfının tasarrufunda ise Badamlı, Ağaçköy, Kayalar, Küplü, Sazlı, Duvaklı, Arıklar, Yassıbağ, Temürcüler, Kiliseköy, Kızalköy, Sazlı, Büyükkülefli, Küçükkülefli, Ayasköyü, Papazlık ve Ahi, Kösedere, Yaylacık ve Bozviran köyleri ile 44 hane ve 17 mücerredin yaşadığı Nefs-i Behram/ Kızıca Tuzla, 27 hane ve 16 mücerredin yaşadığı mahalle-i İncirpınar vb. gelirleri

bulunmaktadır. Vakf-ı Guzi Hüüveniügar'ın 102 hanelik nefs-i Tuzla'daki Lavutköyünün 7950 akçelik gelirinin 1/3'ü medreseye, 1/3'ü talebeye vakfedilmiştir.

Selatin vakıfları tasarrufunda 1 kasaba, 22 karye, 1 cemaat 15 imam 175 tuzcu ile 1 medrese vardır. Bu yerleşim yerlerinde 589 hane ve 382 mücerred yaşamaktadır. Selatin vakıflarının toplam hasılı 97037 akçedir.

Evkaf-ı Âm tasarrufunda ise 3 köy (Kebe Yakub, Naib Ali, Kızılköz), 6 mezraa, 24 çiftlik, 5 zemin, 16 akarsu, pırınç (53 Mudd, Kile), 2 imam bulunmaktadır, 7000 nakid akçe, 56 hane ile 28 mücerred bulunmaktadır. Bu vakıfların toplam hasılı ise 37772 akçedir.

Biga yarımadasındaki kazalarla ilgili istatistiksel bilgiler vermek gerekirse 166 nolu muhasebe defterine göre Biga yarımadasındaki 7 kazada 450 köy bulunuyordu. Bu köylerin hepsinde 1530 tarihinde yerleşim yoktu. Fakat yerleşim olmayan köylerde de üretim (ziraat) olduğu için, bu köyler deftere kaydedilmiştir. Köylerin 231 tanesi züema ve sipahiyan umarındaydı. Biga yarımadasındaki kazaların her birinin yıllık vergi gelirleri farklı miktarlarda padişah, mirliwa, züema ve sipahiyan, bazdaran, vakıf ve müstahfizan dilimlerine gitmekteydi.

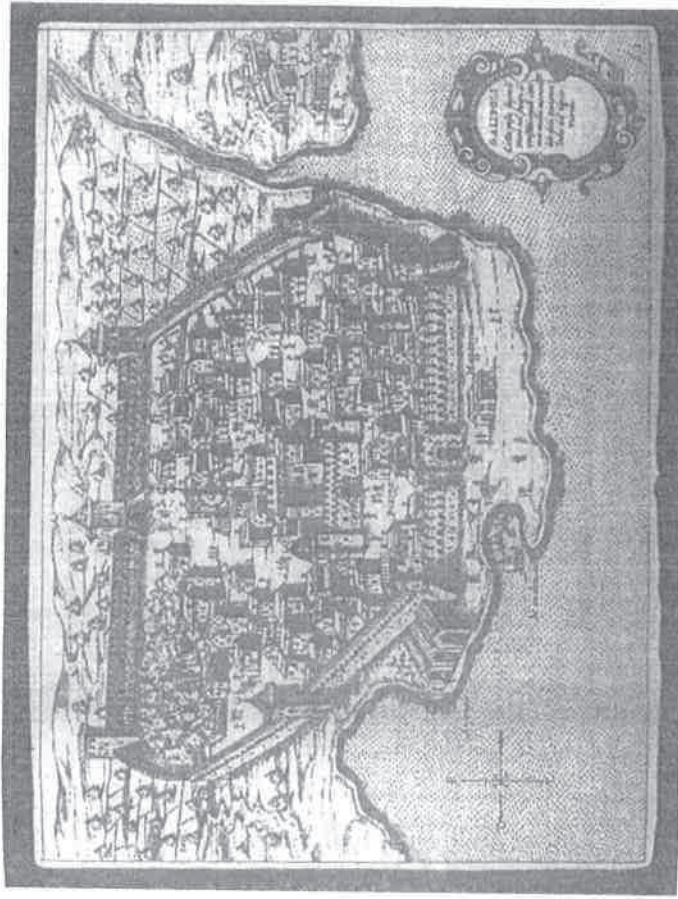
Gelibolu Kazası ve Köyleri²³

Bir liman şehri olan Gelibolu Osmanlı fethinden önce de bu yörenin en büyük yerleşim yeri idi. Bu özelliğini 1515-18 yıllarında buradaki tersanenin ve donanmanın İstanbul'a taşınmasına kadar devam ettirmiştir²⁴. Bundan sonra bile Gelibolu Asya ile Avrupa arasında önemli bir kapı olmuştur. Gelibolu'da da mahalleler genelde cami, imaret, mescit, kilise gibi dini ve sosyal kurumların etrafında oldukları için bunların isimleri ile adlandırılmıştır. Gelibolu mahallelerinin nüfus yapılarına baktığımız zaman bu yörenin karşısındaki Biga yarımadasındaki kaza merkezlerinden farklı olarak önemli miktarda gayrimüslim nüfus yaşadığı görülür. Gelibolu merkezinde bulunan 65 mahallenin (Bayır ve Kozludere dahil) 8 tanesi gayri Müslim mahallesidir. Müslüman mahallerinde 997 hane ve 214 mücerred yaşarken, Gayrimüslim mahallerinde 264 hane ve 69 mücerred yaşamaktadır. Bu hanelerin dışında Gelibolu'da bulunan aşağıdaki

²³ BOA, TD, 434. Gelibolu kazası ile ilgili daha fazla bilgi için Sezgin, 1991 tezine bakılabilir. Çalışmamızda Gelibolu'daki yerleşim yerlerinin adlarının okunmasında bu çalışmalardan yararlanılmıştır. Sezgin 1998, 138-176; ayrıca bkz Emecen 1996, s. 1-6; İnalçık 1965, s. 983-987.

²⁴ Kurtoglu 1938 s.37.

zümreler vergiden muattır: 2 Ama ve pir-i fersut, 1 beytülmali, 4 derviş, 26 ehliberat, 2 ehl-i ilm, 4 fakir ve müflid, 1 halife, 2 hatib, 2 ihtüyar, 61 imam, 3 katib, 1 Katib-i Gebrani-cizye-i yava, 1 katib-i iskele, 1 katib-i mahzen, 1 katib-i mukataat, 1 kethüda, 1 kör, 2 kötürüm, 1 malul, 1 mariz, 2 mefluc, 1 muarrif, 21 muhasst, 2 muhzir, 57 müezzın, 1 müteveli, 1 nazır, 1 odabaşı; 15 pir, 2 piyade, 7 seyyid, 3 şerif, 1 şumari-i gümrük, 1 türbedar, 1 yiğitbaşı. Bu 7758 kişilik bir nüfus Gelibolu merkezde yaşadığını gösterir. Bu nüfusun 1389'u (%15) gayrimüslimdir.

Gravür 2. Gelibolu 1572 (Gravürlerle Türkiye IV)

Gelibolu kazası Bolayır, Çinbi, Evreşe, Eceovası ve Karyaya nahiyelerinden oluşuyordu. Bu nahiyelere bağlı değişik büyüklükte 39 köy vardır. Bu köylerde vergi veren toplam Bu köylerde Müslüman 743 (30 Muaf zümre) hane ve 326 mücerred ile gayrimüslim 1361 (30 Muaf zümre) hane ve 632

mücerred yaşamaktadır. Bu da Gelibolu köylerinde 4049 Müslüman (%35) ile 7531 gayrimüslimin (%65) yaşadığını gösterir.

Gelibolu kazasındaki yaya ve müsellemler teşkilatı bu kazanın yerleşim ve nüfusu üzerinde önemli olmuştur. Bu teşkilatın 1530'lerden sonra kaldırılması ile bazı kaza ve köylerin raiyet yapısı değişmiştir. Bu teşkilatın kaldırılmasına kadar Eceovası ve Evreşe nahiyelerinin bir kısmı ile Kariyaya nahiyesinin tamamı piyade ve müsellemler köyleriydi²⁵. Bu teşkilatın kaldırılmasından sonra, bu köyler Kanuni Sultan Süleyman'ın İstanbul'da yaptırdığı Süleymaniye İmaretinin vakfedilmiştir. 1530'larda Kariyaya nahiyesinin tamamı yaya ve müsellemler teşkilatına ait olduğu için buralarda köy bulunmamaktadır. Gelibolu kazası ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu bir yerdi: Liman, gümrük, tersane vb.²⁶

Tablo 12. Gelibolu Merkezine Mahalleleri²⁷

Mahallenin adı	Hane	Mücerred
Cami-i Ahmed Bey	16	6
Cami-i Gazi Hüdavendigar	32	6
Cami-i Mesih Paşa	16	4
Cami-i Yakub Bey/Becamluca	34	5

²⁵ Karşılaştırma yapılması açısından bu üç nahiyenin yerleşim ve nüfusunu 1569 tarihli tahrir defterinden vermek gerekirse, bu nahiyelerden Evreşe Nahiyesinde Hora, Ganos, Milan, Yüklüce, Kayagan/Aksak Hazma, Doğan Arslan, Hamzalı, Çolaklı, Çöke, Yenice-i Eksamil, Bulgurlu Hasan, Cenger Halil Meztası, Umurbeyli, Uluman, Karlı, İdris Fakih/Doğancılı, Sofu, Süleyman Fakih Mezrası, Burun Viran, Kılıselü, Kadi, Kızılca Derzili, Yörgüçlü, Mürşelü, Koyunlu Kırı, Marul/ Yaya, Haydarlı, Sağır Kocalı, Tura Doğan, Yayıcı, Yenice, Musacı, Sırrı İsmail, Adilhan, Şamdanlı, Encikli, Teek, Geygeldi, Uçmakderesi, Üçdere, Bayramıç, Göçlük, Halaçderesi, Bolavadi, Karaağaç/ Yenice Çatak, Megarız, Sazlıdere, Kebeklitise, Yyaagaç, Eksemil yerleşim yerleri vardır ve bu yerlerde toplam Müslüman 891 hane, 380 Mücerred ve 24 muaf ile gayrimüslim 1526 hane, 86 Mücerred ve 1 muaf yaşamaktadır. İkincisi olan Eceovası nahiyesinde ise Alpeden-i büzürg, Alpeden-i küçük, Anafarta-i büzürg, Anafarta-i küçük, Bahşi, Behram-ı büzürg, Behram-ı küçük, Bigalı-i büzürg, Ilgaderesi, Karainebeyli, Keçili, Kitre, Kocadağlı, Kum, Kurucadere, Maydos, Sarı Mustafalı, Sivli, Tursun, Uzun Hızırlı, Yalakova yerleşim yerlerinde Müslüman 1705 hane 981 mücerred ve 29 muaf zümre ile gayrimüslim 429 hane ve 209 mücerred yaşamaktadır. Kariyaya nahiyesinde ise Akçaburgaz, Alemdar-ı büzürg, Alemdar-ı küçük, Alemşahlu, Aydınlı, Bayır, Bigalı-i Küçük, Bogazlı, Çolaklı, Eşrefli, Güneyli, Kadi, Karaburgaz, Kavaklı, Kozludere, Mesudlu, Tatarlar, Tayi, Ümidci, Yenişehir/ Burhanlı köylerinde Müslüman 1705 hane ve 681 mücerred ile gayrimüslim 429 hane ve 209 mücerred yaşamaktadır. Sezgin 1998, 162-167.

²⁶ Sezgin 1998, s. 138-139, 241-243.

²⁷ BA. TD. 434. S. 12a-29a.

Hacı Doğan	13	2
Hacı Mürsel	20	6
Haracı Hazma	25	4
Hoca Hazma	28	10
İmaret-i Saruca Paşa	16	3
Mescid-i Kul Hızır	25	3
Mescid-i Ahmed Çelebi bin Efdalzade	20	3
Mescid-i Ahmet Çelebi	11	3
Mescid-i Ali Fakih	29	6
Mescid-i Aslıhan Paşa	5	-
Mescid-i Bahşizade	25	5
Mescid-i Bostancı İnebeyi Biçakcıoğlu	11	6
Mescid-i Dizdar	7	-
Mescid-i Duhter-i Sinan Bey	16	3
Mescid-i Eymir Paşa	11	3
Mescid-i Gazi Hüdavendigar	4	2
Mescid-i Gedik Hacı Hızır	15	6
Mescid-i Hacı Hüsam ve Bekir Çelebi	10	3
Mescid-i Hacı Koçak	25	2
Mescid-i Hacı Mustafa	11	2
Mescid-i Hacı Tanrıvermiş	17	2
Mescid-i Hacı Timurtaş	11	4
Mescid-i Hacı Yakub	20	4
Mescid-i Hacı Yakub Bey	6	2
Mescid-i Hasan Paşa	9	3
Mescid-i Hoca /Zuçuk Kilindir	16	6
Mescid-i Hüseyimci	6	5
Mescid-i İskenderzade	16	2
Mescid-i Kapudan	40	7
Mescid-i Keçeci Hacı	20	4
Mescid-i Kılbudancı	23	7
Mescid-i Kıvrımlı Hızır	22	10
Mescid-i Kılısalı/ Hacı İbrahim	16	2
Mescid-i Küçük Hacı/ veled-i İncil	12	2
Mescid-i Mütevelli	24	1
Mescid-i Paşa Hatun	11	1
Mescid-i Sinan Bey	7	2
Mescid-i Sofu Halil	23	6
Mescid-i Sultanzade/ Sungurca	14	4
Mescid-i Suyaçı	12	6
Mescid-i Şeyh Muhyiddin Yazıcı	14	2
Mescid-i Tabbağın	26	2
Mescid-i Tat Ahmed	8	2

Mescid-i Uzun Yusuf	13	-
Mescid-i Uzunca İbrahim	13	-
Mescid-i veledi Adil	18	6
Mescid-i veledi Cemşid	16	2
Mescid-i veledi Hüseyincik	22	4
Mescid-i Veled-i Karaca	26	4
Mescid-i veledi Papuccu	23	2
Mescid-i Yağcı Hacı Hızır	25	3
Zaviye-i Has Ahmed Bey	5	2
Mahalle (Köy)	21	8
Bayır (Köy)	42	-
Frenkler	5	1
Kilise-i Aya Nikola	46	12
Kilise-i Ayo Atnas ma'a Papa Kostantin	18	10
Kilise-i Ayo Dimitri	38	10
Kilise-i Ayo Nikola	48	8
Kilise-i Ayo Yorgi	52	13
Kilise-i Panaya/ Aya Yorgi	34	15
Yahudiyan	23	-
Toplam	1261	283

Tablo 13. Bolayır Nahiyesine Bağlı Köyler

Köyün adı	Müslim		Gayrimüslim	
	Hane	Mücerred	Hane	Mücerred
Nefs-i Bolayır	171	76	160	2
Arablu	3	5	32	11
Cengarlı	52	28	1	-
Demircili	28	18	3	-
Doğan Bey	41	21	1	-
Ereğlice	2	3	35	31
İsterne	-	-	62	51
Kerasye	-	-	44	32
Mesih Bey Çiftliği (Sarı Hasan)	6	-	-	-
Mürefte	-	-	-	104
Seydi Kavağı	131	16	10	-
Toplam	432	164	388	168

Tablo 14. Çınbi Nahiyesine Bağlı Köyler²⁸

Köyün adı	Müslim		Gayrimüslim	
	Hane	Mücerred	Hane	Mücerred
İdris Fahih	7	10	-	-
Kalamiç	-	-	19	2
Müstecablu	36	26	-	-
Platnos	-	-	45	8
Süleyman Fakih	4	-	-	-
Şehrköy	5	2	79	27
Umurbeylü	10	11	-	-
Toplam	62	49	143	37

Tablo 15. Evreşe Nahiyesi'ne Bağlı Köyler

Köyün adı	Müslim		Gayrimüslim	
	Hane	Mücerred	Hane	Mücerred
Bayramiç	-	-	37	45
Bolavadi	-	-	54	21
Bulgurlu Hasan	7	4	-	-
Evren	-	-	32	37
Ganos	-	-	122	3
Geygeli	-	-	39	9
Göçlük	-	-	46	21
Halaçderesi	-	-	36	19
Hora	-	-	168	39
Kadı	71	53	-	-
Karağaç/Yenice Çatak	-	-	27	21
Kiliseli	55	38	-	-
Milan	8	2	19	-
Sofi	10	4	-	-
Tekke	-	-	3	1
Üçdere	-	-	68	41
Yenice	3	4	2	-
Toplam	154	105	653	257

²⁸ BOA. TD. 434 tahrir defterinin son kısmı eksik olduğu için vakıflarla ilgili bazı bilgilerin olmadığını yukarıda belirtmişti. Bundan dolayı Müstecab, Kalamiç, Şehirköy ve Platnos köyleri vakıf olduğu için nüfusları hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bundan dolayı burada verilen bilgiler bu köylerin 1519 tarihindeki nüfuslarıdır. Sezgin 1998, s. 156.

Tablo 16. 1530'da Eceovası Nahiyesi'ne Bağlı Piyade- Müsellem Teşkilatı Haricindeki Köyler

Köyün adı	Müslim		Gayrimüslim	
	Hane	Mücerred	Kürekeçi	Haymana
Kadı	65	8	-	-
Kitre	-	--	21	15
Maydos	-	-	97	42
Toplam	65	8	118	57

1530 tarihli tahriri defterinin son kısımları eksik olduğu²⁹ için vakıflarla ilgili olarak kesin bir rakam verilemez. 1530 tarihli tahriri defterlerinde mevcut olan bilgiler 1519 ve 1569 tarihli defterle karşılaştırılırsa aşağı yukarı bazı bilgiler elde edilebilir. 1519 tarihli defterdeki vakıflardan ayrı olarak 41 yeni vakıf kurulmuştur. 1569 tarihli defterdeki vakıflarla karşılaştırılırsa ufak birkaç vakıf dışında değişiklik olmamıştır³⁰. Bu tarihte 434 nolu deftere göre Gelibolu'da mülk köy veya çiftlik bulunmamaktadır.

Bozcaada³¹ ve İmroz³² adaları

Çanakale yöresindeki Anadolu kıyılarında yakın olan Bozcaada (Tenedos) ile Avrupa kıyısına yakın olan İmroz (Gökçeada) 1530'larda Gelibolu sancağına bağlı cezire (ada) idi. Bozcaada'da 63 gebran (Rum) ile 13 Müslüman cemaatinden oluşan bir cezire' (ada)dır. İmroz ise bu dönemde iki kale etrafında gelişen bir ada idi: Balabanlu ve İskinit (Dereköy). İmroz'un merkezindeki Balabanlu'da 12 Hristiyan mahallesinde toplam 418 hane ve 380 mücerred yaşamaktadır. Adada *Cemaat-i Müsellem* ve *Veledan-ı Müsellem* olarak 75 hane ile 21 mücerred bulunmaktadır. İskinit kalesi ise diğer bir yerleşim yeridir ve burada da toplam 74 hane ve 36 mücerred nefer yaşamaktadır. Ayrıca adada 3 hane ve 4 mücerredten oluşan bir *Cemaat-i Müslim* yaşamaktadır.

Bu çalışmada Çanakale yöresinin 1530 tarihindeki yerleşim ve nüfusun *resmi çizilmeye* çalışılmıştır. Anadolu'nun kuzeybatısındaki Biga Yarımadası ile Trakya'nın güneybatısındaki Gelibolu yarımadası ile Gökçeada ve Bozcaada oluşan Çanakale yöresinin yerleşim ve nüfus gelişiminde jeopolitik durumu ve tarihi

²⁹ BA. TD.434 sayfa 188a'dan sonraki vakıflara aittir.

³⁰ Sezgin 1998, s. 97.

³¹ BA. TD. 434. S. 40b-41a. Bu ada hakkında daha fazla bilgi için bkz. Orhonlu, 1994, s. 317-319.

³² BA. TD. 434. S. 43a-50a. Bu ada hakkında daha fazla bilgi için bkz. Emecen, 2000, s. 234-236.

önemli belirleyiciler olmuştur. İki yarımada arasındaki boğazı ile etrafındaki denizi burayı Asya ile Avrupa arasında bir köprü yapmıştır.

Tablo 17. Çanakale Yöresinde 1530'larda Bulunan Kazaların Nüfus Dağılımı

Kaza adı	Müslim & Gayrimüslim		Nüfus		Toplam Nüfus	%
	Hane	Mücerred	Müslüman	Gayrimüslim		
Biga	1460	233	6507	1026	7533	%12
Çan	528	99	2739	-	2739	%4
Ezinebazarı	1454	252	6981	41	7022	%11
Lapseki	464	259	2579	-	2579	%4
Çatalbergos	853	367	4632	-	4632	%7
Tuzla	1432	930	8090	-	8090	%13
Balya	1599	199	8194	-	8194	%13
Gelibolu	3595	1241	10296	8920	19216	%30
Bozcaada Gökçeada	631	457	84	3528	3612	%6
Toplam	12016	4037	53546	10071	63617	-

1530'lü yıllarda Çanakale'nin Biga yarımadasının tamamına yakını Müslümanken, Gelibolu yarımadasında ve adalarda yoğun bir gayrimüslim nüfus yaşamaktadır. Bu durum Osmanlıdan önce Türkmen beylerinin Anadolu'yu Müslümanlaştırma politikalarının bir sonucudur. Balkanların ise 1354 yılından itibaren ele geçirilmeye başlanmasıyla, Osmanlı Devleti'nin iskan faaliyetleri sonucu Türk ve Müslüman nüfus yerleştirilmiş³³, bununla birlikte devletin imparatorluk yapısından dolayı (millet sistemi) her yerde olduğu gibi gayrimüslimlerin burada yaşamalarına olanak sağlanmıştır.

Çanakale yöresinde değişik yerleşim özellikleri bulunmaktadır. Yerleşim yeri olan köyler deniz kenarında kurulabildikleri gibi, bazen bir dağ yamacında bazen de bir ova veya yol güzergahı üzerinde kurulmuştur. Bu yöredeki yerleşim yerleri (köy, mahalle, nef) genelde cami, mescit, imaret, zaviye ve kilise gibi dini ve sosyal kurumların etrafında gelişmiştir³⁴. Bu yörede güvenlik ve ekonomik nedenlere bağlı olarak yerleşim yerlerinin yeri ve nüfusunda değişiklikler

³³ M. Münir Aktepe, a.g.m., s. 306

³⁴ Ergenç 1996. s. 407-717.

olmuştur. Güvenliğin olmadığı durumlarda kıyılardan uzakta yerleşim kurulmuştur. Ekonomik sebeplerle de köyler boşalmıştır. Bütün bunların bir sonucu olarak bu yöredeki yerleşim yerleri geçmişten geleceğe hızlı değişikliklere uğrayarak ilerlemektedir. Bu yerlerin bazıları günümüze kadar adı ve mekanı ile varlıklarını devam ettirenken, bazıları isimleri değişmiş veya tamamen ortadan kalkmıştır.

Çanak kale yöresindeki yerleşim yerlerinin idari yapılanması ve tasarrufu klasik dönem Osmanlı toprak sistemine uygundu. Mezralar, çiftlikler ve köyler kazalara bağlı, kazalar da sancaklara bağlıdır. Toprak ya miri ya vakıf ya da çok az da olsa mülk olarak tasarruf edilmektedir. Miri arazi çoğunluktadır. Çanak kale yöresinin tek gelir kaynağı toprağa dayanmamaktaydı Bunun dışında da gelir kaynakları vardı: mukataa, gümrük, tuzla, bozahane, pazar vb. Bunların gelirinin yüksek oluşu bu yörenin ekonomisinin sadece tarıma dayanmadığını, bu yörenin önemli bir ticaret ve üretim merkezi olduğunu göstermektedir. Çanak kale yöresi vakıf yönünden zengindir. Fakat buradaki büyük vakıfların geliri daha çok buranın dışındaki yerler için harcanmaktadır.

Tablo 18. Çanak kale Yöresindeki Kazaların Gelirleri Toplamı

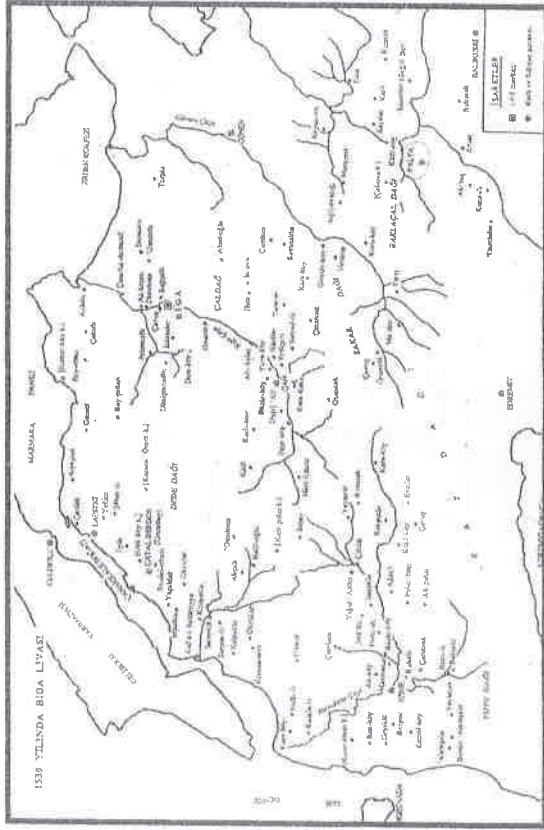
Kaza adı	Padişah hası	Mirliya hasları	Züema ve sipahi	Baz daran	Vakıf	Müstahfızan	Toplam	%
Biga	83055	42134	138352	2890	64953	-	331384	%4
Çan	11617	1784	84059	2126	1840	-	101426	%1
Çatalbergos	2266	-	51452	-	3576	117797	175091	%2
Ezinebazarı	2960	74684	160496	769	55409	-	294318	%4
Lapseki	-	17323	29176	-	82477	7520	136496	%2
Tuzla	3084093	-	102918	1205	124780	-	3312996	%46
Balya	63705	4874	152421	-	9015	-	230015	%3
Gelibolu	2583940	-	24064	-	240577	-	2848581	%38
Toplam	5831636	140799	742938	6990	582627	125317	7430307	

1530'larda, Gelibolu bu yörenin ekonomik, yerleşim ve nüfus açısından en önemli merkezidir. Biga, Tuzla ve Ezinebazarı ise ikinci derecede önemlidir. Özellikle Tuzla ekonomik (tuz) ve eğitim açısından (medrese) çok önemlidir. 1460'larda Kala-i Sultaniye kalesinin³⁵ inşa edilmesi, bu kalenin etrafında kurulan ve XVII. yüzyıldan itibaren yörenin önemli diğer merkezi olan Kala-i Sultaniye (Çanak kale merkez) ise 1530'larda Çatal-bergoz Kazasına bağlıydı ve burada haymanaganlar yaşamaktaydı. Bayramiç ise o tarihlerde Tuzla kazasına bağlı bir

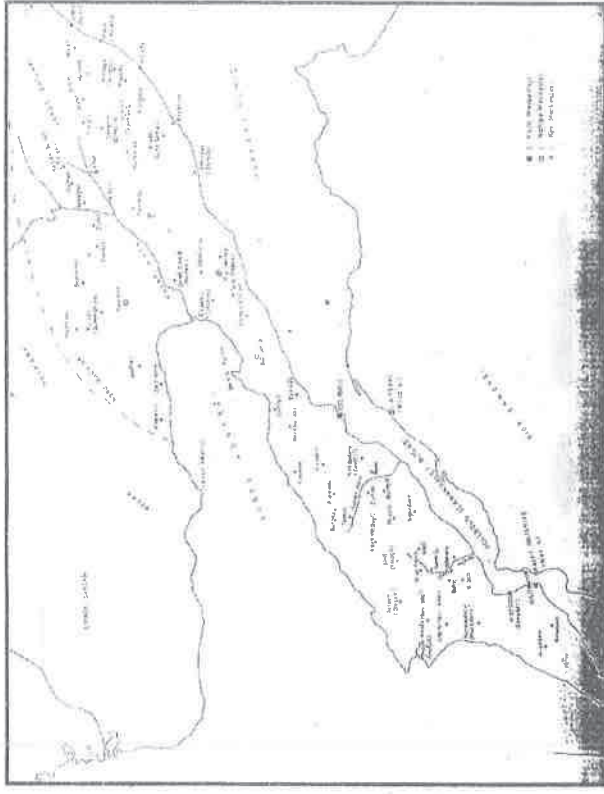
³⁵ Eyce 1993, s 203-205.

köydü. Daha sonra ise ayrı bir kaza olmuştur. Yenice ise Balya kazasına bağlı bir köydü (İnceköy). Bugünkü Ayvacık ilçesi ise o tarihte Tuzla kazasıydı. Eceabat ise Gelibolu kazasına bağlı bir Eceovası (Eceabat) nahiyeye idi. Gökçeada ve Bozcaada ise Gelibolu sancığına bağlı bir *cezirey* diler(ada).

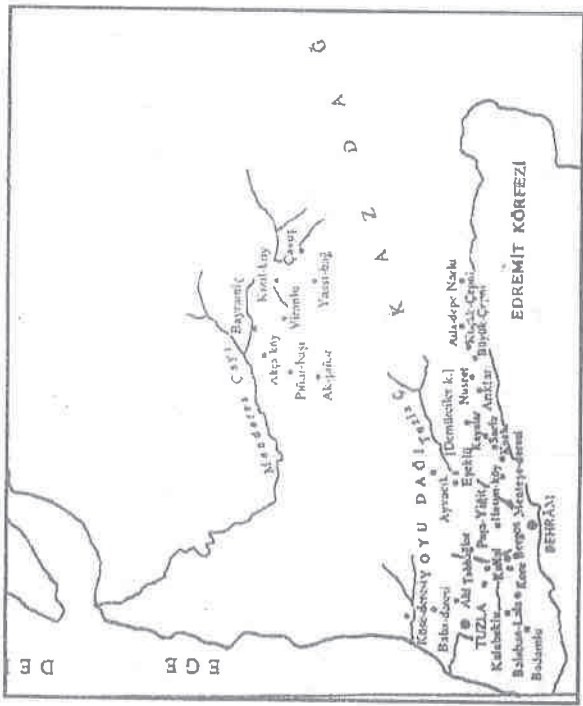
Bu çalışma ile 1530'lu yıllarda Çanak kale yöresindeki yerleşim nüfusla ilgili bilgiler verilerek, bugünkü duruma tarihsel bir zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. Çanak kale yöresinin bugünkü yerleşim ve nüfusla ilgili verilerini 1530'daki bilgilerle karşılaştırınca, benzerliklerin yanında bazı farklılıklarında olduğu görülür. Bizim altını çizmek istediğimiz bu dönemki etnik yapının artık günümüzde değişmiş olduğudur. Artık yörenin her yerindeki nüfus yapısı benzerdir. Ekonomik olarak da yörenin yapısı değişmiştir. 1530'larda yörenin en zengin bölgesi olan Tuzla kazasının bu durumunun artık tarihte kalmıştır.

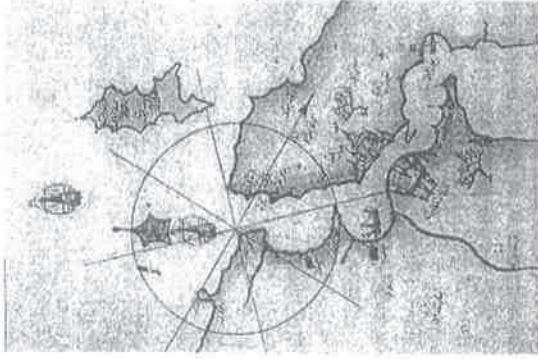
Ek 1. Biga Kazasını Gösteren harita (166 Numaralı Muhâsebe....1995, aynen alınmıştır)

Ek 2. Gelibolu Kazasını Gösteren Harita (Sezgin 1998, Aynen alınmıştır)

Ek 3. Tuzla Kazasını Gösteren Harita (166 Numaralı Muhâsebe....1995. aymen alınmıştır)

Ek 4. Piri Reis'in Kitab-ı Bahriyesinden Çanakkale Boğazını ve Çevresini Gösteren Harita (Süleymaniye Ktp., nr. 2612, vr.48a)

Referanslar:

Arşiv Belgesi

1. BOA. TD. 166, Tıpkıbasım (Bu defterin tıpkı basımı yapılmıştır: 166 Numaralı *Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530) Hüdâvendîgâr, Biga, Karesi, Saruhân, Aydın, Menişe, Teke, Alâiye İvâlâri: Dizin ve Tıpkıbasım* 1995.314 s, Ankara: Devlet Arşivleri Genel Md.) Bu makalede belgeler buradan alınmıştır.
2. BOA. TD. 434. (İstanbul'daki Başbakanlık Osmanlı Arşivindedir.)

Tezler, Kitaplar, Makaleler,

- 1982. "Çanakkale." *Yurt Ansiklopedisi*, c. 2, s. 1802-1936. İstanbul: Anadolu Yayıcılık.
- Barkan, Ö. L. 1655. "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi." *Türkiyat Mecmuası*, c. 10, s. 1-36.
- Demircan, H. *Osmanlı Klasik Dönemi Biga Tarih*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Ortaçağ) Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2000.
- Develiöğlu, F. *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Ankara, 2000.
- Emecen, F. "Biga." *DİA*, ç. 6, s. 136-137. İstanbul: TDV, 1992.
- "Gelibolu." *DİA*, ç. 14, s. 1-6. TDV, İstanbul 1996.
- "İmroz." *DİA*, ç. 21, s. 234-236. TDV, İstanbul 2000.
- Ergenç, Ö. "Osmanlı şehrindeki "Mahalle"nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine." *OA*, IV, s. 69-78. İstanbul, 1984.
- Eyice, S. "Çanakkale Hisarı." *DİA*, ç. 8 s. 203- 205., TDV, İstanbul, 1993.
- *Gravürlerle Türkiye IV*, haz. Mustafa Sevim, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı
- İnalcık, H. "Gelibolu." *Encyclopedia of Islam- EI*, ç. 2, s. 983-987. Leiden: Brill, 1965.
- İnbaşı, M. "Yeni Belgeler Işığında Rumeli Türkleri" Osmanlı, c.4, s. 151-169., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999.
- Kurtöğlu, F. *Gelibolu ve Yöresi Tarihi*, Edime ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler, İstanbul, 1938.
- "XV'inci asrın ilk yarısında Gelibolu." *TM*, V, y. 1935, s. 291- 306. , Devlet Basımevi, İstanbul, 1935.
- Orhonlu, C. "Bozcaada." *DİA*, ç. 9. s. 317-319., TDV. İstanbul, 1994.
- Pakalın. M. Z. 1992. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri sözlüğü*, 3 c,

İstanbul: MEB

- Sezgin, İbrahim 1998. *XV. Ve XVI. Asırlarda Gelibolu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları. Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı., Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- *Son Teşkilat-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları*, 1928, İstanbul: Hilal Matbaası.
- Şakiroğlu, M. H. "Cezayir-i Bahr-i Sefid", *DİA*, c. 7, s. 500-501., TDV. İstanbul, 1993.
- Tuncel, M. "Çanakkale." *DİA*, ç. 8 s. 197- 199., 1993a. İstanbul, 1993a.x.
- "Çanakkale Boğazı." *DİA*, ç. 8 s. 199- 203., TDV, İstanbul, 1993b.
- Uzunçarşılı, İ. H. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*. TTK, Ankara, 1988.
- Ünal, M. Ali *16. Yüzyılda Harput Sancığı*, TTK, Ankara, 1989.
- Ünen, N. *Dünkü ve Bugünkü Çanakkale*. CHP Halk Evleri Yay. Milli Kültür Araştırmaları III, Ankara, 1947.

Settlement and Population in the Çanakkale Region In the 1530s

The Çanakkale region, incorporating land on both sides of the Dardanelles, connects the Aegean with the Sea of Marmara and the Gallipoli Peninsula in European Turkey with the Biga Peninsula on the Asiatic side, thus forming a bridge between Asia and Europe. The geo-political location of Çanakkale has inevitably led to it playing a historically significant role throughout the centuries. This fact can clearly be observed in the transportation, trade, migration, communication, settlement, and population of the region.

Despite Çanakkale's eventful history, there has been little scholarly local research into the region itself. The reason is not only ignorance of the subject, but also the fact that it has been overshadowed by interest in the Trojan War and Gallipoli Campaign. On the other hand, the Ottoman archival documents about Çanakkale are abundant - *Tahrir Defteri*, *Temettuat Defteri*, *Şerhiyye Sicilleri*, *Vakfiyye*, *Avariz Defter*, *Salname*, and so on - due to its geo-political importance and proximity to the Dardanelles. Nowadays, Çanakkale is a city (in Ottoman times called Kale-i Sultaniye, Chanak Khalleşi, or Chanak) that is the provincial capital of the province also named Çanakkale. This administrative status was bestowed upon it in 1926 after the foundation of the Republic of Turkey in 1923.

This study attempts to trace the settlement and population of the province of Çanakkale in the 1530s through a description of two cadastral surveys, called *tahrir defters*. These records are one of the primary sources for Ottoman urban and rural history. The first is dated 1530 and is named the *Muhasebe Defter*, which means that it only provides the total number of taxable adult married males. The second survey is the *Mufassal Defter* of Gallipoli (nowadays 'Gelibolu') in the 1530s. Although there was information about the *vilayets* of the Biga Peninsula (*Liva-i Biga*, and *Hüdavendigar*, bound to *Anadolu vilayeti*) in the *Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri*, the *Muhasebe Defters* of Gallipoli *kaza* and islands of İmroz and Tenedos, which were bound to Gallipoli *sancak*, could not be uncovered. Because of that, the Gallipoli *Mufassal Defter* of the 1530s was used instead of *Muhasebe Defters*, which are compiled from *Mufassal Defters*. However, as the last chapter of the Gallipoli *Mufassal Defter* concerning *vaqfs* is lacking, it is possible to give exact information about only a small part of the Gallipoli *kaza*. Also, as there are two types of *Tahrir Defter* - *Mufassal Defter* and

Muhasebe Defter - the data they contain and the way of handling the data are different in each *defter*.

There was miscellaneous information in the *Tahrir Defters* (Presidential Archives ref: BA.TD. 166, BA.TD. 434) from which we can try to extract information about the settlement and population of the Çanakkale province: the names of urban and rural settlements; the tax-paying population of these settlements; as well as tax-exempt persons in two categories: households, unmarried adult males; the kind and amount of taxes to be collected from *kazas*, and the name of institutions to which these tax revenues were allocated.

The Çanakkale province here refers to those people who lived on the Biga and Gallipoli peninsulas and the islands of İmroz (Gökçeada) and Tenedos (Bozcaada) today. In the 1530s, Çanakkale consisted of eight *kazas* which belonged to three different *sancaks*: Biga, Gallipoli, and Hüdavendigar.

- Biga, Balya (only a small part of which is within Çanakkale province today), Çan, Ezine-bazarı, Lapseki, and Çatal-bergos *kazas* belonged to the *Biga sancak*.
- Gallipoli *kaza* and the islands of İmroz and Tenedos belonged to Gallipoli *sancak*, which was the *Paşa Sancak* of the *Cezayir-i Bahri Sefid* province. The Gallipoli *kaza* consisted of five *nahiyes* in the 1530s: Bolayır, Çinbi, Evreşe, Eceobasi, and Kariyaya.
- The *kaza* of Tuzla (today's Ayvack) was bound to *Hüdavendigar sancak*.

In the province, settlement usually took place in the centre of *kazas*, *nahiyes*, and *çiftlik*s. In the *Muhasebe Defter*, some vacant villages were registered because of their income from *çiftlik*s or *mezraas* within it. There were also households in *çiftlik*s and *mezraas*, though this was rare.

In the 1530s, the two peninsulas of the province differed from each other in terms of ethnic and religious identity. Biga Peninsula was populated by Muslims and Turks, owing to the policy of Islamization followed by the Anatolian

beyliks (principalities), while the Gallipoli Peninsula and islands were populated by both Muslims and non-Muslims due to the Ottoman system of *millet*s (minorities). While many Turks from Anatolia were allowed to migrate into the region, the non-Muslim communities survived.

Table 1: Population of Çanakkale region in the 1530s

Towns (<i>Kaza</i>)	Muslim & Non-Muslim			Population		Total Population	%
	Households (<i>Hane</i>)	Unmarried Males (<i>Mücerred</i>)	Muslim	Non- Muslim			
Biga	1,460	233	6,507	1,026	7,533	12%	
Çan	528	99	2,739	-	2,739	4%	
Ezine-bazarı	1,454	252	6,981	41	7,022	11%	
Lapseki	464	259	2,579	-	2,579	4%	
Çatal-bergos	853	367	4,632	-	4,632	7%	
Tuzla	1,432	930	8,090	-	8,090	13%	
Balya	1,599	199	8,194	-	8,194	13%	
Gelibolu	3,595	1,241	10,296	8,920	19,216	30%	
Bozcaada Gökçeada	631	457	84	3,528	3,612	6%	
Total	12,016	4,037	53,546	10,071	63,617	-	

The *timar* system, the classic Ottoman land system, was applicable in the 1530s. There is *vakıf rayyeti* as well as *timar rayyeti*. Apart from this, there were some groups particular to this vicinity: the *yörük* (yürük, pastoral nomads), *piyade-müsellem* (recognised boat-rowers), *kürekçi* (oar-makers), *katrançı* (tar-makers), and *ziftçi* (pitch-makers).

Land was categorised differently according to the income it provided. Apart from land, there were other types of revenue: leasing (*mukataa*), port dues, salt-works (*memleha*), and malted millet production (*bozahane*). The high amount of this revenue indicates that the economy of the province was not only based on

revenue from land but also commerce and production.

Table 2: Type and Amount of Revenue for Çanakkale region in the 1530s

Town (<i>Kaza</i>)	Sultan (<i>Padışah hassı</i>)	Colone ls (<i>Mirliva hasları</i>)	Wealthy persons, Cavalry (<i>Züena ve sipahî</i>)	Haw king (<i>Bazı aran</i>)	Trusts (<i>Vakıf</i>)	Garrison (<i>Müstahfızım</i>)	Total Amount in <i>akçe</i>	%
Biga	83,055	42,134	138,352	2,890	64,953	-	331,384	4%
Çan	11,617	1,784	84,059	2,126	1,840	-	101,426	1%
Çatalbergos	2,266	-	51,452	-	3,576 ^a	117,797	175,091	2%
Ezinebazarı	2,960	74,684	160,496	769	55,409	-	294,318	4%
Lapseki	-	17,323	29,176	-	82,477	7,520	136,496	2%
Tuzla	3,084,0 93	-	102,918	1,205	124,780	-	3,312,9 96	46%
Balya	63,705	4,874	152,421	-	9,015	-	230,015	3%
Gelibolu	2,583,9 40	-	24,064	-	240,577	-	2,848,5 81	38%
Total	5,831,636	140,799	742,938	6,990	582,627	125,317	7,430,307	

Settlement in the province developed through transformation. Some settlements continued under the same name in the same place, other settlements were abandoned or their names changed. In the 1530s, the city of Gallipoli was the most important population centre of the province. Tuzla, Biga, and Ezine-bazarı were less important. Tuzla, today's district of Ayvacık, was especially important for salt production and education. Kale-i Sultaniye (now the city of Çanakkale) was founded in the 1460s when the castle was built and *haymanagan* (castle-labourers) lived there in the 1530s, but it would become an important centre of the province only after the 17th century. Bayramiç, tied to Tuzla, was a village then but it would become a *kaza* later on. Yenice was a village, whose historical name was İnceköy, in the *kaza* of Balya in the 1530s. The islands of İmroz and Tenedos were tied to the *sancak* of Gallipoli. Eceabat was a *nahiye*, formerly known as Eceobası, in the Gallipoli *Kaza*.

The picture that thus emerges is of a region administered in a very different

The picture that thus emerges is of a region administered in a very different form from that of today and consisting of a population centred upon townships of greater significance than in later years.

Glossary of Terms

- akçe - Monetary unit in the 1530s
avarız defter - Record of damages
mezraa - Arable field
mufassal defter - Detailed full record, unabridged
muhasabe defter - Record of Accounts
salname - Almanac, year-book
şer'iyye sicilleri - Court Records
tahrir defteri - Public record of value, extent, and ownership of land as basis of taxation
temettuât defteri - Record of Dividends
tumar - Feudal fief
tumar raiyeti - Subjects of a fief
vakf - Trust, foundation, vaqf
vakfiye - Deed of trust
vakıf raiyeti - Subjects of a trust

Size of Settlements in Descending Order

- sancak* - province, term used in 1530s.
vilâyet - province, equal to *sancak*, term used in later Ottoman times.
kaza - town, administrative district.
nahiye - township, sub-district.
köy - village.
çiftlik - farmstead.

THE CURRENT SITUATION AND MAIN CHARACTERISTICS OF HORTICULTURAL CROP PRODUCTION IN TROY ANCIENT CITY REGION AND CANAKKALE

Murat SEKER*, Kenan KAYNAS**, Nilüfer KAYNAS*** and Alper DARDENİZ****

Troy ancient city situated northwestern Anatolia in Canakkale that holds an enduring place in both literature and archaeology. The legend of the Trojan War is the most notable theme from ancient literature and forms the basis of Homer's Iliad and Odyssey. Though its present-day ruins are not of vast extent, Troy is a key archaeological site whose many layers illustrate the gradual development of civilization in northwestern Anatolia. Troy is a city which existed over 4000 years and known as the center of ancient civilizations. Today Troy or New Ilium places in Canakkale - Turkey. Canakkale is one of the most important province of Turkey. The city, which was the center of ancient civilizations like Troy city and also Assos city was the home of the 'school of logic and reasoning' founded by Aristotle in the seventh century. Another historical location is Gallipoli Peninsula Historical National Park where history's bloodiest war's took place during last century (World War I). In Canakkale, Aegean and Marmara seas are connected and Europe and Asia is met at its coasts has an important place. Agricultural activities including horticultural crop growing are the main economical sector.

In this article, current situation of horticultural crops growing and development studies in Canakkale district were discussed.

Keywords : Fruit growing, Troy, Biga Peninsula, Gallipoli Peninsula,

Turkey

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi

** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi

*** Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi

**** Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi